

Djurens Rätts synpunkter på betänkandet Ny djurskyddslag, SOU 2011:75.

Sammanfattning

Djurens Rätt har med stort intresse tagit del av Djurskyddslagsutredningens betänkande. Vi menar att betänkandet i många delar är välgjort, men också att flera viktiga delar har förbisetts. Förslaget till ny djurskyddslag är lättbegripligt, välstrukturerat och till stor del välmotiverat, och innebär en förstärkning av djurs ställning på flera områden. Vi är bland annat mycket positiva till att djur tillerkänns ett egenvärde och att detta uttrycks tydligt i lagens första paragraf. Vi ser också positivt på att det förtydligas att begreppet ”lidande” gäller såväl psykiskt som fysiskt lidande, och att vikten av djurvälstånd och inte bara djurskydd betonas.

Vi är samtidigt kritiska till en hel del av utredarens förslag. Vi delar inte utredarens syn att en stor del av detaljregleringen kan flyttas till föreskriftsnivå, och menar att Jordbruksverket i förslaget ges alltför många möjligheter att bevilja undantag från centrala djurskyddsbestämmelser. Djurens rättsställning måste stärkas och inte försvagas. Vi hade istället velat se att all lagstiftning rörande djur förlagts till en djurbalk.

Djurens Rätt anser att viltlevande djurs välfärd måste ges högre prioritet och att dessa borde omfattas av djurskyddslagstiftningen. Vi menar att vilda djur som fångats in i nät eller fällor omfattas av djurskyddslagen. Vi föreslår också att lagen ska omfatta sena fosterstadier av djur.

Djurens Rätt hade gärna sett att utredningen gjort en mer uttömmande översyn av regleringen av djurförsök. Vi vill föreslå ett antal tillägg till de föreslagna paragraferna på detta område, och är kritiska till att reglerna på detta område föreslås försvagas. Vi menar att den svenska definitionen av djurförsök ska fortsätta gälla, och att det är oacceptabelt att de etiska nämnderna föreslås ges möjlighet att bevilja undantag från en stor del av djurskyddslagstiftningen. Vi är positiva till införandet av en central djurförsöksetisk nämnd, men anser att inte bara sökanden utan även djurskydds- och djurrättsorganisationer ska kunna överklaga till denna. Både den centrala och de regionala nämnderna bör ha krav på veterinärmedicinsk, etologisk och etisk kompetens.

Vi är positiva till att det införs en åldersgräns för att ha huvudansvaret för ett djur. Vi menar dock att denna gräns ska gå vid 18 år. Vi föreslår också att det ska införas krav på utbildning för alla som har ansvar för djur, inte minst alla som bedriver avel på djur. Vi är positiva till en begränsning av vilka djurarter som får hållas för sällskap och hobby, och menar att många arter som idag är vanliga i fångenskap är mycket illa lämpade för detta; vattenlevande, viltfångade och nattaktiva djur, icke marklevande fåglar och kaniner är exempel på sådana arter.

Djurens Rätt menar att djurs rätt att bete sig naturligt inte ska begränsas till vissa kategorier av beteenden. Vi menar också att paragrafen om rätt till naturligt beteende ska vara straffsanktionerad. Flera av lagens förslag är inte förenliga med kravet om att djur ska kunna bete sig naturligt. Exempelvis menar vi att alla djur ska ges rätt till utevistelse.

I flera fall menar vi att alltför långa övergångsperioder har föreslagits. De båda välkomna förslagen om att förbjuda uppbindning av djur och obedövad kastrering av grisar bör träda i kraft omedelbart.

Förslaget om att förbjuda spödrivning av hästar är välkommet, men vi menar att det ska gälla all användning och inte bara i frammaningssyfte. Vi menar även att mycket annan utrustning som används vid träning och tävling av djur måste förbjudas. Vi föreslår ett tillståndsförfarande vid införande av nya metoder och ny utrustning, och ett krav på godkänd utbildning för hundinstruktörer. Vi vill även se ett förbud mot fisketävlingar och mot spel om pengar på djur.

Vi är positiva till förslaget om ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur, men menar att detta bör gälla undantagslöst och oavsett syftet med övergreppen. Vi vill även se ett förbud mot djurpornografi. Förbudet mot elefanter och sjölejon på cirkus är välkommet men vi menar att det inte är motiverat att hålla några djurarter på cirkus utan föreslår ett totalt förbud mot detta.

Utöver de föreslagna åtgärderna för att komma till rätta med de avsevärda problem som orsakas av avel menar vi att det är motiverat med ett avelsförbud på vissa raser och raskorsningar.

Vi är positiva till förslagen om fortplantningsbegränsning, märkning och registrering av katter, och hade velat se samma förslag gällande kaniner. Vi menar att avlivning av friska djur aldrig är en acceptabel lösning och är kritiska till utredarens resonemang gällande detta och när det gäller TNR-metoden. Vi menar att omhändertagandet av hemlösa djur ska finansieras med offentliga medel, och inte som idag ligga nästan helt på ideella krafter.

Djurens Rätt är positiv till att det föreslås införas ett grovt brott mot djurskyddslagen och att vissa paragrafer nykriminaliseras, men vi saknar straffsanktionering av flera centrala paragrafer. Vi menar att det är självklart att såväl djurhälsopersonal som kontrollpersonal ska ha en straffsanktionerad skyldighet att anmäla lagöverträdelser, såvida de inte är både lindriga och rättas till omgående, och att polishandräckning alltid ska kunna begäras av kontrollmyndigheten. Däremot menar vi att polismyndigheten är fel instans att ha ansvaret för omhändertagna djur. Vi menar att upprepade brott mot djurskyddslagstiftningen alltid ska leda till prövning för djurförbud, och vänder oss emot den föreslagna försvagningen på detta område.

Allmänna kommentarer

Lagstiftningens detaljeringsgrad och struktur

Utredningen föreslår ingen generell sänkning av detaljeringsgraden. Det är en lättnad för oss, då vi menar att djurskyddslagstiftningen måste vara detaljerad. Det är viktigt både för rättssäkerheten och för att upprätthålla ett gott djurskydd. Samtidigt föreslås att en stor del av detaljreglerna ska föras ner till föreskriftsnivå, och att regeringen ska ge Jordbruksverket i uppdrag att sänka detaljeringsgraden och göra om föreskrifter till allmänna råd. Detta är motsägelsefullt och olyckligt. Allmänna råd har inte samma tyngd och tolkas ofta lättvindigt. Det som är reglerat via föreskrifter kan inte bestraffas med fängelse, enbart dagsböter. Det innebär också att preskriptionstiden för brott kortas mycket. Detta i förening med sänkta straffsatser riskerar leda till att det rättsliga systemet lägger ännu mindre kraft på brott mot djur, eftersom det är kort preskriptionstid och eftersom den som begår brott mot djur ändå enbart kan dömas till dagsböter. Djurens Rätt ser med oro på förslaget om att exempelvis kravet på bete för nötkreatur och sittpinnar för fjäderfä flyttas från förordningsnivå ner till föreskriftsnivå. Djurens Rätt ser inga fördelar med att sådana krav blir enklare att förändra, eftersom förändringar i de här fallen i stort sett bara kan innebära försämringar för djuren. Djurens Rätt menar även att Jordbruksverket i lag och förordning ges för många möjligheter till undantag från centrala djurskyddsbestämmelser, exempelvis gällande utbildning, krav på dagsljus, utrustning som kan orsaka lidande eller ge elektriska stötar, m.m. En svag lagstiftning i botten kan kanske fungera på vissa områden, men djuren är så utsatta och djurskyddsreglerna föremål för så allvarliga hot att det krävs tydliga och starka regler, som inte alltför lätt kan förändras efter påtryckningar från de djurutnyttjande näringarna. Vi instämmer inte heller i utredarens syn att kontrollen av lagefterlevnaden ska kunna delegeras från myndighetsnivå till andra kontrollorgan, som aldrig kan vara lika oberoende och där insynen är sämre.

Vi kan inte få direkt information om hur djuren upplever sin situation, inte heller med så kallade djurbaserade mått. Men med fastställda minimiregler kan vi med större säkerhet ge djuren en viss nivå av välfärd. Djurskyddslagen måste vara en stark och tydlig lag som ger alla djur ett grundläggande skydd. Vi menar att djurskyddslagstiftningen ska stärkas och inte försvagas.

Djurbalk istället för djurskyddslag

Djurens Rätt har länge drivit frågan om en djurbalk, och vill här lyfta fram våra argument för detta. I svensk lagstiftning skyddas djur från att utsättas för onödigt lidande genom bestämmelserna i djurskyddslagen samt bestämmelsen om djurplågeri i brottsbalken. Ändå är djuren inte egna rättssubjekt, utan betraktas juridiskt främst som saker och egendom. Det finns ingen möjlighet för jurister eller intresseorganisationer att föra djurs talan, och djur omfattas aldrig av brottsofferfonden.

Juridiskt är djuren alltså både ”saker” och kännande varelser. Lagar rörande egendom går att tolka som att det är lagligt att skada sitt eget djur, samtidigt som man kan fällas för djurplågeri enligt brottsbalken. Den dubbeltydiga juridiska inställningen till djur bidrar till att rättsliga ärenden som rör djur får lägre prioritet, och det finns en stor risk att djuren kommer i kläm genom att ärenden faller mellan stolar då det inte finns en samlad, entydig lagstiftning.

Man kan jämföra djurens situation med miljön. Tidigare fanns inte möjlighet för organisationer och jurister att företräda miljön i rättsfall, något som idag är möjligt och ganska vanligt. Införandet av en miljöbalk har lett till en mer tillgänglig och lättöverskådlig lagstiftning med större rättssäkerhet, och har sannolikt bidragit till den ökade miljömedvetenheten i samhället.

Om Sverige skulle samla sina djurskyddslag och andra lagar rörande djur till en djurbalk tror Djurens Rätt att detta på motsvarande sätt skulle bidra till ett säkrare rättsläge och ge förutsättningar för ett avsevärt förbättrat djurskydd.

Vilda djur och djurskyddslagstiftningen

Djurens Rätt anser att det är angeläget att också vilda djur ska omfattas av någon form av djurskyddslagstiftning. Trots att den norska djurskyddslagen, som ger ett skydd även för vilda djur, framhålls som ett föredöme föreslår utredningen inte att den nya svenska djurskyddslagen ska omfatta vilda djur. Det är en besvikelse för Djurens Rätt. Viltlevande djurs välfärd påverkas i stor utsträckning av direkta mänskliga aktiviteter, t ex vid jakt, ”skadedjurs”-bekämpning, viltolyckor och forskning. Ett flertal jaktmetoder innebär stressfyllda och smärtsamma upplevelser för det jagade djuret, däribland jakt med fällor, inklusive användning av levande fågel som lockbete, grytjakt, jakt med löslöpande hund och skadeskjutningar vid bl. a jakt mot sträckande fågel, älg, säl och stora rovdjur. Skydds jakt kan leda till att ungar blir övergivna och dukar under av svält, uttorkning och svåra väderförhållanden.

Hänsynen till det individuella djurets välfärd är bristfällig, och saknas ofta helt, vid lagstiftning om och tillsyn av vilda djur i Sverige. För närvarande omfattas vilda djur endast av jaktlagstiftningen, vilket närmast är en förvaltningslag med fokus på bevarande av arter och lämplig utveckling av viltpopulationer, inte på det individuella djuret. Vi anser att viltlevande djurs välfärd måste ges högre prioritet genom att låta dessa omfattas av djurskyddslagstiftningen. Vi anser också att experter på djurvälfärd måste delta i beslutsprocesser som rör vilda djur, t. ex i jakt- och viltvårdsfrågor.

Förslag till ytterligare bestämmelser om djurförsök

Djurens Rätt hade gärna sett att utredningen gjort en mer uttömmande översyn av regleringen av djurförsök. Vi vill föreslå ett antal viktiga tillägg till de föreslagna paragraferna på detta område.

Det är angeläget att det i djurskyddslagen införs förbud mot att utsätta djur som används i försök för obegränsat lidande. Därför föreslår Djurens Rätt att förbudet i EU:s djurförsöksdirektivs artikel 15.2 ska genomföras via en bestämmelse i djurskyddslagen. Djurens Rätt föreslår att innebörden av denna bestämmelse ska vara att djur inte får utsättas för betydande smärta, betydande lidande eller att de självdör.

Djurens Rätt föreslår med hänvisning till djurförsöksdirektivets artikel 44.3 en ny bestämmelse i djurskyddslagen om återkallande av godkänd ansökan om etisk prövning av djurförsök. Vi föreslår en bestämmelse om att godkännande får återkallas och fortsatt verksamhet förbjudas

1. om sökanden har vilselett djurförsöksetiska nämnden genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåtit att lämna uppgifter av betydelse för godkännandet eller villkoren, eller
2. när godkännande eller villkor inte har följts.
3. om nya metoder validerats, som gör att det finns djurfria eller mer skonsamma sätt att nå målet med försöket.

Djurförsöksetiska utredningen utgår i delbetänkandet Etisk prövning av djurförsök, SOU 2002:86, sidan 193, från att då djurförsök leder till oväntade konsekvenser måste försöket enligt gällande rätt avbrytas. Djurens Rätt anser att det är nödvändigt med tydliga bestämmelser också i det här avseendet och föreslår därför att det i djurskyddslagen ska införas en ny bestämmelse om skyldighet att avbryta försök vid oväntade konsekvenser. I anslutning till detta föreslår SOU 2002:86 även att det införs en skyldighet att till djurförsöksetiska nämnden rapportera om försök avbryts i förtid. Det är ett bra förslag och Djurens Rätt håller med om den motivering som denna utredning redovisar. Djurens Rätt föreslår att det i djurskyddslagen införs en ny bestämmelse om skyldighet att till djurförsöksetiska nämnden rapportera om försök avbryts i förtid och anledningen till det. Mot bakgrund av det som anförs i samma utredning på sidorna 188-189 föreslår Djurens Rätt också att det ska införas en ny bestämmelse i djurskyddslagen som innebär att djurförsöksetisk nämnd, i fall då osäkerheten om konsekvenserna av ett djurförsök är stor, endast får godkänna pilotförsök.

Djurens Rätt föreslår att det ska utarbetas ett funktionellt regelverk för de djurförsöksetiska nämndernas arbete i form av bindande föreskrifter och att det ska regleras via ny bestämmelse i djurskyddslagen. Handläggningsrutinerna är skiftande mellan olika nämnder och i vissa avseenden också inom en och samma nämnd. Det handlar om sådant som sammansättning av beredningsgrupper, hur beredning utförs, hur kompletterande information hanteras, i vilken omfattning nämnder accepterar tillägg och ändringar av tidigare godkända ansökningar, hur sekretessärenden handläggs, vilken tid ledamöter ges för att sätta sig in i ärenden, om och i så fall hur justering av protokoll utförs, m m. Det är nödvändigt att handläggningen av ansökningar sker på ett kvalitativt acceptabelt sätt inom alla de djurförsöksetiska nämnderna. I JO:s beslut 2010-10-19, Tillämpning av förvaltningslagens regler om jäv; kritik mot tre djurförsöksetiska nämnder, dnr 5192-2009 står följande: ”Av JO:s utredning att döma har de brister som uppdragats sin grund i en alltför informell handläggningsform, där inhämtande av upplysningar – beredningsåtgärder – inte tydligt åtskiljs från föredragning och överläggning inför beslut”.

Kommentarer på förslaget till ny djurskyddslag

Vi presenterar våra synpunkter på förslaget i anslutning till den lagparagraf som vi vill kommentera, med lagtexten med för tydlighetens skull. Mot slutet har vi också kommenterat på de delar av betänkandet som inte finns uttryckt i något paragrafförslag.

1 kapitlet. Syftet med och omfattningen av lagen

Lagens syfte

1 § Denna lag syftar till att säkerställa ett gott djurskydd inklusive en god djurhälsa. Den syftar också till att främja respekten för djur och deras välfärd, då djur har ett egenvärde oavsett den nytta människan har av dem.

Djurens Rätt är mycket positiv till att djur tillerkänns ett egenvärde och att detta uttrycks tydligt i lagens första paragraf. Vi ser även positivt på särskiljningen av djurskydd och djurhälsa, där god hälsa är en del i men inte det enda som behövs för ett gott djurskydd.

Generell utgångspunkt

2 § Bestämmelser som bygger på denna lag ska baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Vi saknar en definition av “beprövad erfarenhet”. Det är både svårtolkat och mångtydigt och blir i detta sammanhang ganska innehållslöst. Vetenskap däremot är ett väldefinierat begrepp som följer fasta principer och har bör tillmätas betydligt större tyngd. Vi menar att “beprövad erfarenhet” eller liknande bara ska åberopas i fall där vetenskaplig forskning saknas.

Lagens omfattning

3 § Lagen omfattar alla djur som hålls av människan och de viltlevande djur som används, eller avses användas i djurförsök. Lagen omfattar även övergivna och förvildade djur av tamdjursarter. Med djur avses alla stadier efter födsel eller kläckning och för de försöksdjur som är däggdjur även den sista tredjedelen av fosterstadierna.

Djurens Rätt välkomnar att även övergivna och förvildade djur, ryggradslösa djur samt vissa fosterstadier av djur föreslås omfattas av lagen. Det finns dock ingen logik i att dra en gräns vid foster endast av däggdjur som är avsedda att användas som försöksdjur. EU:s djurförsöksdirektiv (2010/63/EU) ska tillämpas på yngel som själva intar föda och däggdjursfoster från och med den sista tredjedelen av deras normala utveckling. Det ska också tillämpas på djur som används i försök som är i ett tidigare utvecklingsstadium än så, om djuret ska leva efter det stadiet och om de till följd av utförda försök sannolikt kommer utsättas för lidande efter det stadiet. Djurens Rätt föreslår att detta ska regleras via denna paragraf. Djurens Rätt föreslår också att lagen ska omfatta fosterstadier av även andra djur än däggdjur och även inom andra användningsområden än djurförsök.

Enligt betänkandet ska förvaltningsåtgärder inte omfattas av djurskyddslagen. Dock saknas förtydligande av vad som avses med förvaltningsåtgärder. Är det till exempel provfiske, flyttning av vargar, märkning av björnar, vargar, fåglar, sorkar, grodor, fiskar? Om dessa verksamheter definieras som förvaltningsåtgärder anser Djurens Rätt att de ska omfattas av djurskyddslagen och definieras som djurförsök.

Det är också något oklart vad begreppet "hålls av människan" innebär. Djurens Rätt menar att det är uppenbart att vilda djur hålls i fångenskap då de befinner sig i fångstredskap, som fallor och nät, och att djurskyddslagen ska gälla för dem. Detta bör klargöras i den nya lagen, eftersom tolkningen av nuvarande djurskyddslag i dessa fall är oklar.

Vi vill också påpeka att om lagen inte föreslås omfatta även människor bör det framgå att människor i denna lag inte räknas som djur. Detta kan göras exempelvis genom skrivningen "icke-mänskliga djur".

Definition av lidande

4 § Med lidande avses såväl fysiskt som psykiskt lidande.

Djurens Rätt ser mycket positivt på denna definition. Vi uppskattar att utredaren i författningskommentarerna nämner att det innebär ett psykiskt lidande för djur att hållas i miljöer där de stressas, skräms eller utvecklar beteendestörningar.

Definition av djurförsök

6 § Med djurförsök avses användning av ryggradsdjur eller bläckfiskar som kan vålla djuren lidande i lika stor utsträckning som, eller i större utsträckning än ett nålstick, för

1. vetenskaplig forskning,
2. sjukdomsdiagnostik,
3. utveckling och framställning av läkemedel eller kemiska, produkter,
4. undervisning, samt
5. andra jämförbara ändamål.

Med djurförsök avses också, i de fall djur orsakas lidande, framställning av djur med förändrad arvsmassa, om gentekniska, kemiska eller andra liknande metoder används. Vidare omfattas också bevarande av en sådan genetisk modifierad stam av djur genom avel med bibehållande av djurens genetiska egenskaper.

Betänkandet föreslår att definitionen av djurförsök ska ändras till djurförsöksdirektivets definition, här kallad EU-definitionen. Djurens Rätt vill starkt motsätta sig detta. Vi noterar också att det i betänkandet saknas en ordentlig konsekvensanalys av att ändra till EU-definitionen.

Enligt EU-definitionen är det inte djurförsök:

- att döda djur, utan föregående ingrepp, för att ta organ eller vävnad och utföra försök på,
- att i grund- och gymnasieskolan döda djur för att utföra dissektioner,
- att föda upp tuppar i små burar för att använda kammen till kosmetiska produkter, som t ex för läppförstoring, eller
- att utföra provfiske och då till exempel använda sprängning som metod.

Djurens Rätt anser att allt detta är djurförsök. Dessa verksamheter omfattar miljontals djur som riskerar att helt falla utanför provningsförfarandet och statistiken.

Det som räknas som djurförsök enligt den svenska definitionen, utöver det som är djurförsök enligt EU-definitionen, behöver prövas mot djurskyddslagstiftningen bland annat om syftet bedöms vara angeläget från allmän synpunkt, om alternativ finns (ett av de tre R:n), antalet djur som används (ett av de tre R:n), avlivningsmetoder och hållning (burstorlek, antal djur per bur, ensamhållning, miljöberikning).

Enligt betänkandet ”bör” den vanliga djurskyddslagstiftningen ge ett tillräckligt skydd för de försöksdjur som används i djurförsök som inte definieras som djurförsök enligt EU-definitionen. Djurens Rätt delar inte den bedömningen. Eftersom dessa djur definieras som försöksdjur innebär det att de har sämre skydd än övriga djur. Ett exempel på det är att burhöjdskravet är lägre för de råttor som utnyttjas i djurförsök jämfört med råttor som hålls för sällskap eller hobby. Enligt djurförsöksdirektivets bilaga III ska de burar som råttor hålls i vara minst 18 centimeter höga, i Sverige är kravet enbart 14 centimeter. En burhöjd på 14-18 centimeter är för låg för att en vuxen råtta ska kunna resa sig på bakbenen, vilket är ett viktigt naturligt beteende. Vid hållning av råttor som sällskapsdjur ska burhöjden i Sverige vara minst 30 centimeter.

Om EU-definitionen införs skulle det se ut som att användningen av djur i försök minskade drastiskt i Sverige. I själva verket skulle försöken fortsätta pågå, men allmänhetens insyn stoppas och antalet djur som används i dessa verksamheter inte längre redovisas. Frågor som allmänheten då kommer ställa är: Varför vill man inte redovisa vad man gör? Vad sker bakom de stängda dörrarna? Istället för att trixa med definitionen behöver åtgärder vidtas som i verkligheten minskar användningen av djur i försök.

I Landsbygdens departementets promemoria Genomförande av EU:s direktiv om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål, Ds 2011:12, sidan 32, redovisas regeringens uppfattning på följande sätt: ”Direktivet möjliggör för medlemsstaterna att bibehålla bestämmelser som syftar till ett mer långtgående skydd av försöksdjur. I de fall gällande svenska bestämmelser innehåller sådana striktare bestämmelser är utgångspunkten att gällande bestämmelser ska bibehållas”. Enligt promemorian, sidan 34, bör den bredare svenska definitionen, ”vilken innebär en högre djurskyddsnivå”, behållas även i framtiden. Djurens Rätt håller med om att den svenska definitionen innebär en högre djurskyddsnivå. Djurens Rätt anser att betänkandets förslag om att ändra definitionen för djurförsök till EU-definitionen innebär en försämring av djurskyddet och föreslår därför att den svenska definitionen ska gälla också i fortsättningen.

2 kapitlet. Djurägarens ansvar och kompetens

Ansvar för djurets välfärd

1 § Det är djurägaren eller den som på djurägarens uppdrag har åtagit sig skötseln av djuret som är ansvarig för djurets välfärd. Den som har det huvudsakliga ansvaret för ett djur ska vara minst 16 år.

Djurens Rätt är positiv till en åldersgräns för att ha ansvaret för djur, men skulle vilja att denna gräns gick vid 18 år. Den som är under 18 har, som nämns i utredningen, inte rätt att själv bestämma över sin egendom eller ingå avtal. Vi menar att detta ligger till hinder för ansvarsfullt djuräggande, överlåtande och införskaffande, där ett avtal kan vara en viktig del. Vi menar också att djurägaren alltid ska ha ett övergripande ansvar även om uppdraget att sköta djuren är överlämnat till en eller flera andra personer. Djurägaren ska alltid kunna ställas till ansvar om djurväljärden sätts ur spel, men även den som har hand om den dagliga skötseln – oavsett om denne har fått ett uttryckligt uppdrag av djurägaren eller inte – är ansvarig.

Kompetens och utbildning

2 § Djurägaren eller den som på annat sätt tar hand om djuret ska ha tillräcklig kompetens. Den som yrkesmässigt eller i större omfattning håller eller hanterar djur ska ha lämplig utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om krav på kompetens och utbildning, samt undantag från kravet på utbildning för den som håller eller hanterar djur.

Djurens Rätt instämmer i att kunskap och kompetens är en otroligt viktig del vid allt djuräggande.

Vi uppskattar också att utredaren framhåller att det inte är någon rättighet att ha djur. Djurens Rätt vill se ett krav på kompetensbevis vid allt djurägande. Samhället tillåter inte människor sätter sig bakom ratten på en bil utan godkända teoretiska och praktiska prov. Inte heller tillåts vem som helst att inneha och använda vapen utan godkända utbildningar. Vi vet att okunskap skapar osäkerhet. Men trots det tillåts vem som helst att skaffa djur, utan några krav på ens grundläggande kunskaper om djurs naturliga beteenden och behov. De kompetenskrav som är på förslag är en bra början men bör utökas. Det behöver också förtydligas vad som menas med "större omfattning". Djurens Rätt menar att det bör ställas krav på godkänd utbildning för alla som har hand om djur. Vi motsätter oss också att Jordbruksverket ska kunna medge undantag från kravet på utbildning.

3 kapitlet. Hur djur ska hanteras, skötas och hållas

Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande

1 § Djur ska behandlas väl och ges en god djurvälstånd. Djur ska skyddas mot onödigt lidande och mot sjukdom.

Djurens Rätt är mycket positiv till att djur inte bara ska skyddas från lidande utan också ges en god djurvälstånd. Vi menar att ordet "onödigt" är vagt och kan strykas helt. "Djur ska skyddas mot lidande och sjukdom" är ett fullt rimligt krav i en djurskyddslag.

Naturligt beteende

2 § Djur ska hållas och skötas på ett sådant sätt att de ges möjlighet att utföra sådana naturliga beteenden

1. som djuren är starkt motiverade för, och
2. som ger en funktionell återkoppling, dvs. minskar djurets motivation för att utföra beteendet i fråga, samt
3. relaterar till djurens behov av rörelse, vila, komfort, sysselsättning, födosök och socialt umgänge.

Djur ska hållas och skötas på ett sådant sätt att beteendestörningar förebyggs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur djurs behov av naturligt beteende ska tillgodoses och vilka beteenden detta är.

Det här är en mycket viktig paragraf. Djurens Rätt anser inte minst att tillägget om beteendestörningar är bra och viktigt. Vi ser dock ett problem i förslaget om att djuren ska vara "starkt motiverade". Detta öppnar för en subjektiv bedömning, där ribban kan läggas antingen mycket högt eller mycket lågt. "Motiverade" räcker bra. Vi motsätter oss också den avgränsning som gjorts beträffande vilka behov beteendet ska relatera till. "Sysselsättning" i sig är exempelvis inget behov, utan snarare något som djur idag erbjuds istället för det de faktiskt är motiverade för. Exempel på mycket starkt motiverade beteenden som inte självklart ryms i denna uppräkningslista är många fåglars och gnagares behov av att sandbada, fåglar, gnagares, kaninernas och suggors bobyggnadsbeteende och grisars och andra djurs behov av att termoreglera på ett artspecifikt sätt. Djurens Rätt föreslår därför att punkt 3 i paragrafen stryks. Den tillför ingenting utan innebär snarare en risk för att viktiga naturliga beteenden förbises.

En stor brist som vi ser det är att paragrafen fortfarande inte är straffsanktionerad. Den som bryter mot kravet om att djur ska kunna bete sig naturligt kan därmed inte dömas till annat än böter, och bara i de fall då det finns detaljreglering i föreskrifter. I och med detta, och då krav på exempelvis betesrätt för kor, sandbad för hönor och grävsmöjligheter för råvar framöver föreslås ligga på föreskriftsnivå, saknas starka incitament för djurhållare att följa detta centrala lagkrav. Redan idag är efterlevnaden av paragrafen om naturligt beteende låg, se vidare våra kommentarer till kapitel 6 i utredningen. Djurens Rätt ser en stor risk för att djurs rätt till naturligt beteende även fortsättningsvis främst kommer vara fina ord utan verklighetsanknytning. Vi vill därför se en straffsanktionering av denna paragraf.

Hur djur ska hållas och skötas

3 § Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sätt som främjar deras välfärd. Djur ska inte hållas i sådana grupper som innebär att individer orsakas onödigt lidande.

Vid gruppållning av djur kommer oundvikligen konflikter, osämja och skaderisker uppstå emellanåt. Det är en del i att vara ett grupplevande djur, och inget som helt kan undvikas. Men det finns mycket att göra för att optimera förhållandena för djuren vid gruppållning, som att inte

hålla solitära djur i grupp och att se till att gruppstorleken och den tillgängliga ytan har en storlek som arten är anpassad för och som minimerar konfliktkällorna. Det är mycket viktigt (och följer av 2 § detta kapitel) att sociala djur aldrig hålls ensamma, men inte heller i alltför stora grupper där personliga relationer omöjliggörs. Djurens Rätt föreslår att andra stycket i denna paragraf utökas med dessa klargöranden.

Djur ska ha daglig tillsyn

4 § Djur ska ha daglig tillsyn och tillräckligt med

1. skötsel och vård,
2. skydd mot väder och vind, och
3. foder och vatten.

Djurens foder och vatten ska vara av god kvalitet. Foder och utfodringsrutiner ska anpassas efter djurens behov.

Djurens Rätt är positiv till att dagens krav på "tillräcklig tillsyn" föreslås förtydligas till ett krav på daglig tillsyn av alla djur. Det är även mycket positivt att utfodringen föreslås anpassas till djurens behov, då födosök och foderintagsbeteende är mycket centralt för djurs välfärd, och är något som ofta leder till stark stress och ibland beteendestörningar om det sköts på fel sätt.

När det gäller skydd mot väder och vind vill vi föra fram att detta bör innebära att betande djur även sommartid ska ges tillgång till ligghall, stall eller annat väderskydd. Idag krävs endast väderskydd för djur som går ute vintertid. Krav på ligghall för utegående djur sommartid ger möjlighet till skugga och skydd mot extrema väder, utan att djuren behöver tas in. Åskan slår ofta ner i den högsta punkten och djur som går utomhus är särskilt utsatta eftersom de ofta befinner på öppna ytor eller söker skydd under träd. Djuren har sällan möjlighet att gå in och därför drabbas de lättare av skador eller dör vid blixtnedslag.

Djur ska hållas lösgående

5 § Djur ska hållas lösgående och får endast hållas fixerade tillfälligtvis och om det är nödvändigt. Djur får dock tillfälligtvis bindas om detta inte sker på ett för djuren plågsamt sätt och om det ger dem tillräcklig rörelsefrihet, vila och skydd mot väder och vind.

Djurens Rätt är mycket positiv till att uppbinding av djur förbjuds. Vi ser dock ingen anledning till dröjsmål utan vill se ett omedelbart ikraftträdande, och är även kritiska till att Jordbruksverket ges möjlighet att meddela undantag från detta krav. Redan idag utnyttjas möjligheten till undantag från förbudet mot att fixera sugor flitigt, och har därmed inte haft avsedd effekt. Det är inte heller, som för häst och nöt, förbjudet att bygga för fixering av sugor vid nybyggnation. Djurens Rätt menar att det är angeläget att fixering av sugor undantagslöst förbjuds.

Stall och andra förvaringsutrymmen

7 § Stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska vara utformade så att

1. samtliga djur kan röra sig obehindrat,
2. de uppfyller djurens behov av komfort,
3. djuren kan bete sig naturligt,
4. de kan hållas rena, och
5. klimat, ljus- och ljudnivåer är anpassade till djurens behov och förutsättningar.

Buller ska hållas på en låg nivå och stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska ha dagsljusinsläpp.

Djurens Rätt anser att alla utrymmen där det vistas djur ska ha ett gott brandskydd och en plan för hur det ska gå till att rädda djur om brand uppstår. Det är också viktigt att det finns brandskyddsregler. Vi anser också det borde finnas tydliga regler för larmanordning och brandsläckare som är lämpliga för byggandens storlek och utrymmen.

När det gäller hästar anser vi att en kortaste tid för utevistelse i hage skall anges, samt att det måste förtydligas att rastning verkligen ska ske utomhus i hage och inget annat. Detta gäller enligt dagens djurskyddsföreskrifter och förordning redan för får, getter samt vuxna hondjur och kastrerade djur av nöt. Vi menar att alla djur, även utanför dessa kategorier, ska ges laglig rätt till utevistelse.

Det behövs en definition av dagsljus. I dagens praxis tolkas dagsljus som ljus utifrån som passerat genom ett fönster. Detta ljus saknar ultraviolettera våglängder, som är osynliga för oss men en

viktig del av synintrycken för fåglar. Djurens Rätt menar att dagsljus måste vara ofiltrerat och innehålla alla de våglängder som kommer från solen.

Inredning och övrig utrustning i stall och andra förvaringsutrymmen för djur

8 § Inredning eller övrig utrustning i stall och andra förvaringsutrymmen för djur inklusive hagar och hägn får inte

1. hindra djuren från att bete sig naturligt,
2. otillbörligt inskränka deras rörelsefrihet eller annars verka störande på dem, eller
3. utformas så att de medför risk att skada djuren eller menligt påverka deras välfärd.

Detta är en bra och viktig paragraf. Den bör i praktiken innebära att utrustning för uppbindning och fixering av djur inte är tillåten, eftersom detta hindrar djur från att bete sig naturligt.

Förbud mot att överge djur

10 § Djur får inte överges.

Djurens Rätt är mycket positiv till denna paragraf och att den är straffsanktionerad. Den är en nödvändig tillämpning av en Europarådskonvention som Sverige skrev på redan 1989 (Council of Europe 1987).

Att släppa ut tamdjur och förvänta sig att de ska klara sig själva är, som utredaren konstaterar, inte förenligt med gott djurskydd. Utredaren tar endast upp hemlösa katter i sina resonemang även om lagstiftningen omfattar alla djur. Men det finns även andra djurslag än katter som ofta hamnar i hemlöst tillstånd. Djurens Rätt använder ordet hemlösa djur men med samma innebörd som utredarens "herrelösa djur", se vidare våra kommentarer till 11 kapitlet 6 §.

Statistik saknas, men det förekommer även att kaniner, och i mindre utsträckning smågnagare, överges genom att ägarna sätter ut dem i naturen. Media har under fler år uppmärksammat problemen med stora populationer av kaniner bl.a. i Stockholms innerstad. Att det rör sig om mer eller mindre förvildade tamkaniner stöds av kaninernas högst varierande utseende (hängande öron, olika färger och färgteckningar osv.). Enligt ett uttalande från Djurskyddsmyndigheten baserat på uppgifter från Torbjörn Ebenhard, Centrum för Biologisk Mångfald, finns heller ingen vild kaninpopulation i närheten. Populationen av förvildade kaniner har existerat i många år, men hela tiden tillkommer nya kaniner, sannolikt utsläppta av ägare som tröttnat på dem. Djurens Rätt vill därför se samma obligatoriska märkning och registrering för kaniner som för hundar och katter.

Utsättning av viltarter

11 § Endast djur av viltarter får sättas ut i naturen. Utsättning av viltarter får endast ske om det finns, eller har skapats goda levnadsbetingelser för djuren.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för och förbud mot utsättning av djur.

Djurens Rätt är positiv till denna paragraf och att den är straffsanktionerad. Vi saknar dock en definition av begreppet "viltarter". Om det handlar om grad av domesticering så ligger detta inte på artnivå – vildsvin och tamsvin är exempelvis samma art, liksom hund och varg enligt gängse definitioner. Tamhet och möjlighet att klara sig i den svenska naturen är bättre mått än art när det gäller lämpligheten i att sätta ut djur i naturen.

Djurens Rätt är emot uppfödning och utsättning av fångenskapsuppfödda fåglar som fasaner, raphönor och gräsänder för jakt. Fasanen är en introducerad art, hemmahörande i Asien, och är således inte en del av naturlig svensk fauna. Gräsanden är vår vanligaste art i familjen andfåglar och har en livskraftig vild population. De utsläppta fåglarna har inte ett till fullo vilt beteende, och bär ofta på ankgener då gräsand och tamanka är samma art. Vid blandning mellan utsläppta fåglar och vilda sker spridning av domesticerade gener till den vilda populationen, vilket kan försämra deras överlevnadsmöjligheter. Rapphönan däremot har en ogynnsam populationsutveckling. Det beror huvudsakligen på det rationella jordbruket med stora monokulturer. Rapphönsen skulle gynnas av åtgärder i jordbruket där växtlighet sparas som kan ge skydd och föda. Skälen till uppfödning och utsläpp av dessa tre arter är framför allt jakt. Men de utsläppta fåglarna har som regel sämre förutsättningar för födosök och överlevnad. Det finns åtskilliga exempel på hur de far illa under vintersäsongen. Uppfödning i stor skala av fåglar för utsättning eskalerar också konflikter med i Sverige naturligt förekommande vilda predatorer. När

det gäller rovfåglar är konflikten störst med duvhöken. Djurens Rätt noterar med tillfredsställelse att tillstånd för dödande av duvhök inte längre utfärdas sedan 2008. Fångst för förflyttning får fortfarande äga rum men är också stressande och förenat med obehag för en vild fågel. Flera rovdäggdjur, främst räv, mård, iller och grävling, lockas av naturliga skäl till uppfödningplatserna, vilket leder till intensifierad fångst och förföljelse av dessa.

Vi vill i detta sammanhang också peka på det vanliga men djurskyddsmässigt oacceptabla bruket att föda upp fiskar för utsättning i syfte att fångas av sportfiskare. Framför allt är det regnbåge som sätts ut, en art som inte naturligt förekommer i Sverige. Dessa fiskar har en klart försämrad förmåga både att hitta mat och att klara sig undan rovdjur på grund av att de vuxit upp i fångenskap (Berejikan 1995; Warburton 2006). Det här är enligt vår mening något som strider mot både gällande och föreslagna djurskyddslag.

Förbud mot att aga, skada eller överanstränga djur

12 § Djur får inte agas, skadas eller överansträngas. Utrustning som används till djur får inte förorsaka djuren lidande eller skada dem fysiskt eller psykiskt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om,

1. utformning och användning av utrustning som används på djur, och
2. undantag från förbudet att använda utrustning som orsakar lidande eller skada.

Detta är en viktig paragraf. Djurens Rätt är mycket positiv till tillägget om förbud mot utrustning som skadar djur. Vi hade dock velat se att inte bara utrustning utan även i vidare mening tränings- eller uppföstringsmetoder som skadar djur - fysiskt eller psykiskt - inte ska tillåtas. Våld innebär inte bara aga utan våld kan även vara psykiskt, något som omnämns i den norska djurskyddslagen. Djurens Rätt vill därför att begreppet "aga" byts ut mot "fysiskt eller psykiskt våld".

I kapitel 10 i utredningen läggs stort fokus vid spödrivning av hästar, och vi är mycket positiva till att detta föreslås förbjudas. Vi vill dock se ett förbud mot all användning av spö, inte enbart i frammaningssyfte. Utredningen anser att spö bör få bäras i syfte att avvärja olyckor. För att ett spö ska ha en effekt för att avvärja olyckor, måste hästen ha respekt för spöet. Respekt för spöet får en häst endast om det tidigare har använts som bestraffningsmedel på hästen. En häst som aldrig upplevt spöet som bestraffningsmedel reagerar inte alls eller mycket lite på det, varför det rimligtvis inte heller fungerar i avvärjande syfte. Förslaget att spöet ska få bäras, dvs. få medtas vid tävling för att avvärja olyckor blir därför inkonsekvent. Ett partiellt förbud blir dessutom mycket svårt att kontrollera. Distinktionerna blir också oklara, och framför allt ungdomar har knappast förmågan att avgöra när de driver, korrigerar eller avvärjer olyckor. Djurens Rätt menar därför att det är extra påkallat med ett definitivt förbud mot spöanvändning för ungdomar under 18 år.

Vid sidan av spöet finns mycket annan utrustning som orsakar hästar lidande. Sporrar och brett används också för att driva fram och kontrollera hästar. Det finns många rapporter om brettets skadliga inverkan på hästar, och framförallt de brett som ofta används vid tävlingar. Exempelvis inom travsporten finns en mängd brett och uppkäckningar som direkt syftar till att orsaka hästen smärta och obehag, som crescendobrett och gomtryckarkäk. Nya typer av brett och huvudlag tas i bruk utan att först granskas av myndigheten enligt ny teknik-prövning, något som vi anser vore lämpligt (se vidare kommentarer till 7 kapitlet 1-4 §§). Sportens eget reglemente är det enda som reglerar användningen av utrustning inom hästsporten idag, vilket är ett mycket bristfälligt system. Vi menar att kontrollmyndigheten måste ta ett mycket större ansvar för den utrustning som används inom hästsporten.

För både samhällets och djurens välbefinnande måste hårda träningsmetoder och vissa redskap förbjudas, anser vi. Djur som fostras med redskap som ger skador och smärta tappar förtroendet för människor. I stället för att leta efter orsaker till problem utvecklas nya "verktyg" för att få djuren till lydnad. Främst på grund av okunnighet blir träningen ofta plågsam och nedbrytande. Redskap för att korrigera, hindra eller träna djur kan användas av vem som helst och köpas i vanliga butiker. För hundar finns t ex stryphalsband i alla upptänkliga former. En del är flera centimeter breda, andra bara några millimeter. Många nyblivna hundägare sätter stryphalsband på sina valpar i uppföstringsyfte. Tanken är sannolikt att hunden ska sluta dra i kopplet när stryppet dras åt runt hundens hals. När inte det lyckas blir ofta hundägarens nästa steg att rycka i kopplet så att stryppet dras åt än mera för att orsaka smärta, med förhoppningen att hunden då ska sluta dra. I regel leder ett stryphalsband inte till att hunden slutar dra i kopplet utan snarare

till dess motsats. Hunden kämpar emot strypet och då uppstår i stället en kamp mellan hund och hundägare som ofta leder till att hunden ”drar” sig fram. Detta strypande ger på sikt skador. Halsbanden stryper åt vid struphuvudet och stänger delvis av lufttillförseln. De ständiga rycken ger slitningar i nacke och halskotpelare som kan leda till kotförskjutningar, som medför smärta.

På grund av Cesar Millan, känd från amerikansk TV och populär även i Sverige, har ett nytt stryphalsband för hundar på senare år blivit populärt i Sverige. Det är konstruerat så att det stryper högt upp på halsen, alldeles bakom öronen, och det är tunt så att det ska tränga in ordentligt. Meningen med den placeringen är att det ska göra ont. Runt halsen finns ett antal nerver som går ut från kraniet. Ju högre upp de sitter, desto mer ytligt ligger de. Längre ner på halsen är de skyddade av muskler, men högre upp, speciellt uppe bakom öronen, är de oskyddade. En av dessa nerver, *trigeminus*, ligger relativt ytligt och grenar sig till tre ställen i hundens ansikte. Enligt den engelske hundpsykologen Roger Mugford använder man tryck mot denna nerv i kinesisk tortyr, eftersom det medför så stark smärta. Vid en förfrågan till Jordbruksverket 2008 svarade man att det inte finns tillräckligt med vetenskapliga grunder för att kunna värdera halsbandet. Jordbruksverket kunde inte avgöra om riskerna av halsbandet var så stora att det borde förbjudas. Halsbanden säljs fortfarande i original och kopior, och någon riskbedömning är inte gjord, så vitt vi erfar.

Detta är bara några exempel på olämplig utrustning till hundar. Andra exempel är antiskällhalsband, citronellahalsband, vibrationshalsband med mera. Vissa typer av selar för hundar har remmar som löper under armbågarna och dras åt när hunden drar i kopplet. De är obekväma och skadliga för hunden, då de kan orsaka skavsår och hindrar rörelser. Andra så kallade dressyrselar drar hundens nacke åt olika håll vilket orsakar smärta. Djurens Rätt menar att alla nya redskap som säljs i syfte att korrigera djur med okänd effekt på skador eller smärtor ska förprövas innan användning blir tillåten, se vidare våra kommentarer till 7 kapitlet 1-4 §§.

När det gäller överansträngning av djur så är detta inget nytt krav utan gäller redan idag, men efterlevnaden är ett problem. Många hästar överansträngs på tävlingsbanorna. Under 2011 dog minst 19 hästar av överansträngningsrelaterade trauman på trav- och galoppbanor. Hur många som dör under träning är okänt. Inom hästsporten är överansträngning av djur accepterat, och produkter som syftar till att läka skador och påskynda återhämtning efter tävling säljer som aldrig förr. Vi anser denna utveckling vara ett allvarligt hot mot djurskyddet och en skärpning av efterlevnaden av denna skrivning måste till.

Förbud mot sexuell användning av djur

13 § Det är förbjudet att ha sexuell umgänge med eller utföra andra sexuella handlingar mot djur.

Med sexuell handling avses inte handling som utförs av veterinärmedicinska skäl eller i samband med avel.

Djurens Rätt ser mycket positivt på utredarens förslag. Särskilt positivt är att det föreslagna förbudet tar fasta på syftet för handlingarna istället för att räkna upp enskilda handlingar som är förbjudna. På detta sätt ökar möjligheterna att syftet uppnås. Djurens Rätt tycker att utredaren har gjort en grundlig genomgång och lyft fram de djurskyddsskäl som visar på vikten av att förbjuda sexuella handlingar mot djur: att djur inte kan ge samtycke, att det inte går att veta att de inte lider, att psykiskt lidande är särskilt svårt att utesluta, att de inte kan berätta om övergreppen, att de befinner sig i en beroendeställning och att många djurslag har avlats och tränats till att vara fogliga.

Sexuell användning av djur föreslås dock vara fortsatt tillåten om syftet är avel. Detta vill vi vända oss emot. Det förekommer ett stort djurlidande vid användning av djur för avel. På människosidan talar man om sexuella och reproduktiva rättigheter, och vi menar att båda dessa dimensioner måste tas hänsyn till även för andra djur. Exempelvis är det vanligt att mjölkkor och avelsston insemineras en gång om året, då det senast födda fölet är endast ett par veckor gammalt, kalven några månader. Detta måste betraktas som en kränkning av djurens reproduktiva rättigheter. Spermasamlingen hos handjur som hingstar, tjurar och kalkoner innebär övergrepp av sexuell natur, utförda av människor. Vid avel av engelska fullblodshästar använder man av tradition inte insemination, vilket har lett till tvångssamlag mellan hingst och sto. Stoet binds fast och hingsten bestiger det ofta livrädda stoet. Liknande tvångsparningar är inte ovanliga inom hundaveln, trots att det inte är tillåtet. Även om detta inte är ett övergrepp mellan människa och djur, är det sexuella övergrepp på djur förorsakade av människan. Vi menar att även dessa former

av sexuellt utnyttjande av djur ska förbjudas i samma lagtext.

Avel med sådan inriktning att den medför lidande för djuren

14 § Avel med sådan inriktning att den kan medföra lidande för moderdjur eller avkomma är förbjuden. Djur ska avlas på ett sådant sätt att de naturligt kan föda fram sin avkomma. Avel ska ha sådan inriktning att den ger avkomman normala kroppsfunktioner såsom att kunna andas och röra sig obehindrat och kunna använda sina sinnen utan att det medför lidande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för avel och undantag från förbudet mot avel som kan medföra lidande eller påverka djurens naturliga beteenden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om rapporteringsplikt för veterinärer gällande defekter eller andra komplikationer orsakade av avel.

Djurens Rätt tycker att det är positivt att förbudet mot avel som kan orsaka lidande flyttas från djurskyddsförordningen till en egen paragraf i djurskyddslagen och att paragrafen är straffsanktionerad. Det är även positivt att lagens paragraf specificeras och understöds av föreskrifter, och Djurens Rätt instämmer i utredarens bedömning att föreskrifterna behöver bli tydligare för att kontrollen ska förbättras och juridiska ingripanden ska kunna göras på ett effektivt sätt. Det är bra att kontrollmyndigheterna ges möjlighet att vidta rättsliga åtgärder och att det införs en rapporteringsplikt för veterinärer vid ärftliga defekter.

Djurens Rätt ser vidare positivt på förslaget att öka kontrollmyndighetens kompetens på området och att göra tätare kontroller för uppfödning av raser med högre risk för lidande.

De föreslagna åtgärderna behöver enligt Djurens Rätt kompletteras med insatser från berörd myndighet. Vi ser en fara i att överlåta åtgärderna till organisationer inom den berörda branschen, eftersom målet att aveln inte ska orsaka lidande ibland kolliderar med andra mål som branschen kan ha, såsom hög tillväxt, stora kullar eller ett särskilt önskvärt utseende.

Vi menar att begreppet ”naturligt kan föda fram sin avkomma” bör utvidgas till ”kan bete sig naturligt”. Detta är det begrepp som används i paragrafens andra stycke och det är det som bör vara syftet med skrivningen. Extremavel innebär inte bara problem med kroppsfunktioner, som att föda fram sin avkomma, utan också problem med andra delar av fortplantningen liksom kommunikation inom arten.

Djurens Rätt anser att det idag finns raser med så pass utbredd avelsproblematik att förbud mot fortsatt avel är berättigat. Många så kallade sällskapsdjur utsätts för skador eller lidande på grund av rasstandarder och domarbedömningar som premierar utseenden med ökad skade- eller sjukdomsrisik för djuren. Djurskyddsmyndighetens djurskyddsråd gjorde 2006 ett uttalande om extremavel (Djurskyddsmyndigheten 2006). De tog upp bland annat de trubbnosiga hundraserna där rasstandarder stimulerar såväl andningsproblem som felaktigt bett. De menade också att vissa raser med onormalt stort huvud i kombination med smalt bäcken har återkommande förlossningsproblem, vilket regelmässigt leder till kejsarsnitt. Sedan gammalt kända problem finns hos raser med utstående ögon och ögon vars storlek, form eller placering kan leda till skada eller lidande.

Anordningar som ger djur en elektrisk stöt

15 § Utöver vad som följer av de EU-bestämmelser som kompletteras av denna lag får anordningar som ger djur en elektrisk stöt inte användas till att styra djurs beteende. Elstängsel får dock användas runt inhägnade områden utomhus.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskriva (OBS!) om

1. villkor för användning av elstängsel,
2. undantag från förbud mot användning av anordningar som ger djur en elektrisk stöt, samt villkor för denna användning.

Vi vill här lyfta användningen av elektricitet i skrittmaskiner till hästar. Så vitt vi förstår är denna utrustning redan förbjuden, men då den enligt vad Djurens Rätt erfar ändå används finns behov av ett förtydligande och en förbättrad kontroll.

4 kapitlet. Djurtransporter, träning och tävling med djur samt offentlig förevisning av djur

Träning och tävling med djur, samt ljud- och bildinspelning och förevisning av djur

3 § Djur får inte tränas för eller användas vid tävling eller prov på sådant sätt att de utsätts för lidande. Detsamma gäller vid ljud- och bildinspelning och vid föreställning eller annan förevisning som anordnas för allmänheten.

Djurens Rätt är positiv till att träning, uppvisning och prov inkluderats i denna paragraf. Se våra kommentarer till 3 kap 12 § angående det lidande som hästar utsätts för vid träning och tävling.

I dag startas verksamheter med utbildningar för hundägare och hundar utan krav på kunskap och kompetens för att driva verksamheten. I många fall sprids en omodern och skadlig syn på hundträning vidare. Vi anser därför att det ska uppdras till Jordbruksverket att ta fram föreskrifter för hundägarutbildningar samt bemyndiga vilka verksamheter som får bedriva dessa.

Vid träning av hundar, vare sig det är till vardagslydnad eller till tävling, förekommer en mängd olika inlärningstekniker. Forskning visar att hundar som tränas med bestraffningstekniker har högre förekomst av problembeteenden än de hundar som tränas med positiv förstärkning och belöningar. Många gånger baseras träningsmetoderna på tradition och erfarenhet snarare än forskning, och syftar ofta till så kallade quick-fix-lösningar. Många nyblivna hundägare tränar sin hund med metoder som användes för 20-30 år sedan och får inte kännedom om nya kunskaper.

Under 30- 40- och 50-talet publicerades många studier om rangordning hos olika djurarter. L. David Mech är forskare knuten till U.S. Geological Survey och grundare till International Wolf Center, och skrev på sent 60-tal boken "The Wolf: the Ecology and Behavior of an Endangered Species". Denna bok var en syntes av tillgänglig information om vargar på den tiden då vargföräldrarna började kallas för alfadjur. Då såg man på vargflocken som en aggressiv samling som konstant tävlade med varandra för att ta över flocken. För fyra år sedan skrev Mech en artikel där han uttryckte sin förändrade syn (Mech, 2008). Han menar att synen på vargens sociala beteende är helt förändrad. "Hellre än att se en vargflock som en grupp djur organiserade med en "top dog" som slagit sig fram till toppen, eller ett hane-hona par av sådana aggressiva vargar, har vetenskapen kommit underfund med att de flesta vargflockarna är familjegrupper formade på samma sätt som mänskliga familjer", skriver Mech i sin artikel.

Ett begrepp som ofta förväxlas med dominans är ledarskap. Redan 1982 skrev Per Jensen, svensk professor i etologi, en artikel vid namn "Den missuppfattade dominansen". Han menar att det finns en fara i att dominans ges en mänsklig betydelse, som gör att begreppet lätt kan missuppfattas. Att vara dominant bland människor betyder ju att vara aggressiv, breda ut sig på andras bekostnad. Det finns inga studier som stödjer tanken att inlärning skulle gå lättare om dressören är dominant mot sin hund. Han anser det snarare går sämre, eftersom ett aktivt "dominerande" dvs. aggressivt uppträdande kan rubba förtroendet för tränaren och göra hunden osäker.

Trots detta uppfostras hundar fortfarande i mycket stor utsträckning som om de vore "alfavargar" som alltid vill ta över men ska tryckas ner och visa sin underkastelse. De bestraffas och korrigeras med olika typer av träningsmetoder. Djurens Rätt menar att synen på hundar måste förändras och föräldrade träningsmetoder förbjudas.

En form av tävlingsverksamhet som involverar djur och som sällan uppmärksammas är fisketävlingar. Även om djuren i allmänhet är vilda förekommer det också att djur uppfödda i fångenskap släpps ut enbart för att fångas på krok. Fiske innebär ett stort och ofta utdraget lidande för fiskar och är inte förenligt med djurskyddslagen. Djurens Rätt menar att tävlingar i sportfiske ska förbjudas. Fiske på djur uppfödda i fångenskap bör rimligtvis omfattas av djurskyddslagen och är därmed förbjudet enligt denna paragraf.

Förbud mot dopning

4 § Ett djur som tränas för eller deltar i prov, eller tävling, får inte utsättas för dopning eller andra otillbörliga åtgärder som påverkar djurets prestationsförmåga eller temperament.

Vi hoppas att mycket av den utrustning som används inom travsporten kommer att dopningklassas vid ikraftträdandet av denna paragraf. Man använder regelmässigt utrustning som pullburk eller halsbygel för att motverka att hästens andning försvåras, man försöker med huvudstång och checkrem motverka att hästen springer snett eller galopperar, man begränsar hästens syn och hörsel för att få den att prestera mer etc. Alla dessa knep anser vi vara otillbörliga åtgärder för att påverka djurets prestationsförmåga.

Föreskrifter om träning av djur m.m.

- 5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om
1. hur djur får tränas för och användas vid tävling och prov,
  2. hur tävlingen och tävlingsverksamheten får genomföras,
  3. hur djur får användas i ljud- och bildinspelning och föreställning eller annan förevisning som anordnas för allmänheten,
  4. dopning och andra otillbörliga åtgärder,
  5. att den myndighet som regeringen bestämmer, genom en utsedd veterinär, ska närvara vid offentliga tävlingar med djur, och
  6. veterinärens ansvarsområde och arbetsuppgifter vid tävlingar.

Vi anser att samtliga punkter ovan behöver regleras tydligare i föreskrifter och välkomnar därför utredarens förslag. Vi anser att sporten bevisat att den egenkontroll som finns idag inte är tillräcklig för att säkra djurskyddet.

Hållande och förevisning av djur vid cirkus, varieté och liknande företag

6 § Djur får visas vid cirkus, varieté eller liknande företag men får inte föras omkring och förevisas offentligt i menagerier.

Följande djur får dock inte visas på cirkus eller på annat sätt föras omkring och förevisas offentligt.

1. Primater,
2. säldjur,
3. noshörningar,
4. flodhästar,
5. elefanter,
6. hjortdjur med undantag för ren,
7. giraffer,
8. kängurur,
9. rovfåglar,
10. strutsfåglar
11. krokodildjur, och
12. rovdjur med undantag för tamhundar och tamkatter.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förbud mot och villkor för hållande av djur vid cirkus, varieté eller liknande företag.

Djurens Rätt anser att djurskyddet väger tyngre än samhällsnyttan när det gäller cirkus och att förevisandet av djur på cirkus bör helt förbjudas. Cirkusens verksamhet bygger på att den befinner sig på resande fot, och på att djuren gör konster inför publik. Båda dessa faktorer kan innebära problem för djuren. Resandet och de omständigheter som transporten innebär kan orsaka stress hos djuren och deras utvistelse blir begränsad till tillfälliga inhägnader. De konster som djuren förmås att göra är ofta onaturliga för dem, och kan i vissa fall ge skador. Dessa djurskyddsrisiker är enligt Djurens Rätts bedömning så allvarliga att ett förbud behövs.

Förslaget att förbjuda förevisandet av sjölejon och elefanter är ett viktigt steg på vägen. Vi hade gärna sett ett omedelbart ikraftträdande av denna paragraf. Djurens Rätt ställer sig vidare positiv till förslagen att lyfta angivandet av vilka djur som inte får hållas på cirkus till djurskyddslagen samt att låta Jordbruksverket genom föreskrifter reglera och förbjuda viss djurhållning. Vi menar dock att en positiv lista över de arter som fortfarande *får* visas upp hade varit att föredra. Det kan uppkomma stora svårigheter för kontrollmyndigheten att bedöma lämpligheten i att hålla alla de olika arter som saknas på förbudslistan. Vi håller med utredaren om att icke-domesticerade djur är extra olämpliga att hålla på cirkus. Att utöka förbudet till att gälla alla vilda djur vore ett logiskt steg på vägen till ett totalförbud, och är något som redan har genomförts i en rad länder, bland andra Österrike, Costa Rica, Israel, Singapore och Kroatien.

5 kapitlet. Vård av sjuka djur och operativa ingrepp

Operativa ingrepp ska vara befogade av veterinärmedicinska skäl

2 § Det är förbjudet att göra operativa ingrepp eller penetrera hud eller slemhinnor på djur i andra fall än när det är befogat av veterinärmedicinska skäl.

Operativa ingrepp ska göras under bedövning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om

1. villkor för och undantag från förbudet mot operativa ingrepp och penetration av hud eller slemhinnor, och
2. villkor för och undantag från kravet på bedövning vid operativa ingrepp.

Djurens Rätt ser positivt på förslaget. Förslaget om ett förbud mot obedövd kastrering är välkommet, men en övergångsperiod på tre år är inte motiverad. Det finns, som utredningen beskriver, redan idag möjligheter att dels bedöva, dels helt undvika kirurgisk kastrering av grisar genom uppfödning av okastrerade grisar eller immunokastrering. Den frivilliga vägen som hittills förordats har visat sig vara ineffektiv och långsam. Istället för bedövning har branschen infört krav på smärtlindring från 1 januari 2012, vilket, som utredaren påpekar, inte skonar djuren från smärtan under ingreppet. Utbildningarna som krävs för denna ineffektiva lösning har dröjt, och vad Djurens Rätt förstår har bara en liten del av de grisar som kastrerats första halvåret 2012 fått denna smärtlindring. Branschens initiativ är därmed en stor besvikelse, och kraftigare åtgärder i form av tydlig och snabb lagstiftning krävs.

Veterinär eller annan djurhälsopersonal

4 § En veterinär eller någon annan som tillhör djurhälsopersonalen enligt lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård ska anlitas, om någon av följande åtgärder behöver vidtas

1. operativa ingrepp på djur eller penetration av djurs hud eller slemhinnor,
  2. annan behandling i syfte att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller skada hos ett djur, om behandlingen kan orsaka lidande som inte är obetydligt, eller
  3. behandling under allmän bedövning eller under lokal bedövning genom injektion.
- Första stycket gäller inte brådskande åtgärder som vidtas i syfte att rädda djurets liv eller att lindra dess lidande.

I sådan verksamhet som har godkänts av en djurförsöksetisk nämnd får penetration av hud och slemhinnor göras och ingrepp och behandlingar utföras också av den som har föreskriven utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

Djurens Rätt är positiv till detta förslag.

6 kapitlet. Slakt och annan avlivning av djur

Djur ska skonas från onödigt lidande vid slakt

1 § Utöver vad som framgår av de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen ska djur när de förs till slakt och när de slaktas skonas från onödigt lidande. Detsamma gäller när djur avlivas på annat sätt.

Djur som slaktas eller på annat sätt avlivas genom avblodning ska vara bedövat. Innan djuret är dött får inga andra åtgärder vidtas.

Bedövningen före slakt ska ske så att djuret omedelbart blir medvetslöst. Medvetandet får inte återkomma.

Djurens Rätt är positiv till de förtydliganden och skärpningar som föreslås angående krav på bedövning vid all slakt, och att djur ska skyddas från onödigt lidande även vid annan avlivning än slakt.

Officiell veterinärs skyldighet

2 § Utöver vad som framgår av de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen, ska den officiella veterinären om ett djur utsätts eller kan antas bli utsatt för onödigt lidande på ett slakteri

1. förbjuda slakt,
2. besluta om omedelbar avlivning av djuret, eller
3. vidta andra åtgärder som omedelbart krävs från djurskyddssynpunkt,

Det är bra att denna skrivning flyttas till lagnivå. Djurens Rätt vill i detta sammanhang föra fram en synpunkt angående den officiella slaktskadestatistik, som tidigare rapporterades obligatoriskt till Livsmedelsverket och/eller Jordbruksverket. Numera är denna rapportering frivillig och det innebär att tillförlitliga uppgifter på antal självdöda och skadade djur saknas. Vi anser att denna rapportering är av stort samhällsintresse och åter bör göras obligatorisk. Detta kan göras antingen genom att åläggas slakteriet eller hellre den mer oberoende officiella veterinären.

7 kapitlet. Godkännande och registrering

Förprovning och nyteknikprovning, 1-4 §§

Djurens Rätt håller med utredaren om att kravet på godkännande av lokaler och hägn för djurhållning är helt nödvändigt ur djurskyddssynpunkt, och att förprovning och nyteknikprovning är viktiga redskap för att förebygga djurskyddsproblem på ett säkert och effektivt sätt. Djurens Rätt instämmer även i utredarens bedömning att det är viktigt att förprovningen tar hänsyn till helheten och väger in exempelvis möjligheten att släppa ut gräsätande djur på bete samt att det görs en bedömning med avseende på smittorisker och djurhälsa i förprovningen. Vidare ser Djurens Rätt positivt på att utredaren pekar på vikten att inkludera djurs möjlighet att bete sig naturligt i sin omgivning, och att etologisk kompetens därför behövs vid förprovning. Däremot ser vi en fara i att flytta ner kravet på lämplighet som nu täcks in av § 16-tillstånden till att enbart finnas i föreskrifter, eftersom krav som inte också tas upp i en paragraf i djurskyddslagen enligt vår erfarenhet tenderar att glömmas bort eller missas i högre utsträckning.

Förprovning gäller i nuläget endast stall, förvaringsutrymmen och hägn. Nyteknikprovning gäller nya tekniska system och ny teknisk utrustning för djurhållning. Djurens Rätt vill vidga dessa begrepp till att ny utrustning och nya redskap som används på djur också ska omfattas av provning. Vi anser också att det är av stor vikt att nya tävlingsverksamheter med djur ska prövas innan de ges tillåtelse till att etableras i landet.

Det finns en ständig tillströmning av nya redskap för träning av djur, som vi tidigare kommenterat i 3 kapitlet, 12 § och 4 kapitlet, 3 §. För många av dessa redskap finns ingen kunskap om hur de påverkar djuren, men de säljs trots det i vanliga butiker och kan därför användas fritt av vem som helst.

Det kommer också in nya tävlingsformer regelbundet i landet. Som relativt nya verksamheter kan nämnas Mounted Shooting, som är en form av precisionsskytte till häst. Ryttaren ska på tid rida ett förutbestämt mönster och skjuta sönder tio ballonger. Ett annat exempel är hundtävlingen weight-pull där hundar skall dra en vagn med vikter. Den hund som drar tyngst i förhållande till egen kroppsvikt vinner viktklassen. Hundar kan få dra mer än 20 gånger sin egen vikt.

Innan en ny tävlingsform etableras anser Djurens Rätt att vetenskaplig forskning på djurskyddseffekter av de metoder som ingår i tävling och tillhörande träning måste undersökas. Finns det ingen sådan kan möjligen ett begränsat tillstånd ges, som vid nyteknikprovning, för att studera tävlingsformen och därmed kunna basera ett eventuellt godkännande på beprövad erfarenhet. Det är viktigt att oberoende personer med kompetens inom veterinärmedicin och etologi är med i sådana utvärderingar.

Vi vill i detta sammanhang också framföra vår oro över de ändringar i förprovningsföreskrifterna som Jordbruksverket antog den 16 maj i år (SJVFS 2012:12). Enligt dessa krävs exempelvis ingen förprovning av en anläggning för mindre än 150 slaktkaniner eller minkar för pälsproduktion, eller för en fiskodling som avser producera mindre än 35 ton fiskar per år - vilket motsvarar oerhört många fiskar, speciellt om de är små. Detta är en klar försämring av gällande förprovningsregler, och något vi menar inte går ihop med den djurskyddsnytta som tillskrivs förprovningsförfarandet i utredningen.

Märkning och registrering av katt samt centralt kattregister, 5-9 §§

Detta är ett mycket bra och efterlängtat krav som sedan många år funnits för hundar. Det vore mer konsekvent och tydligt att skriva in hundar också i dessa paragrafer eftersom reglerna är desamma.

Det är viktigt att det centrala registret är ständigt åtkomstbart, och vi ser en fara i att det öppnas upp för att lägga hela ansvaret på en intresseorganisation. Registret bör hanteras av myndigheten, på samma sätt som hundregistret.

Djurens Rätt vill se samma obligatoriska märkning och registrering för kaniner som för katter och hundar, se mer om vårt resonemang runt detta i våra kommentarer till 3 kap 10 §.

8 kapitlet. Djurförsök och etisk provning

Princip för att begränsa, ersätta och förfina djurförsök

1 § Djurförsök får äga rum endast under förutsättning

1. att det syfte som avses med verksamheten inte kan uppnås med någon annan tillfredsställande metod utan användning av djur,
2. att så få djur som möjligt används, och
3. att verksamheten utformas så att djuren inte utsätts för större lidande än vad som är nödvändigt.

Djurens Rätt föreslår att de 3R:ns princip ska definieras som ersättning, minsta möjliga lidande och minsta möjliga antal djur. Det är en tydligare och mer rättvisande beskrivning av syftet med de 3R:ns princip. Det är också i enlighet med EU:s djurförsöksdirektivs artikel 4.2 om att antalet djur ska begränsas till "ett minimum" respektive artikel 4.3 om att lidandet ska begränsas till "ett minimum".

Organisation

5 § Vid försöksdjursverksamhet ska det finnas

1. en eller flera personer som ansvarar för verksamheten (verksamhetsansvariga),
2. veterinär eller, när det är lämpligare, annan kvalificerad expert som ger råd och anvisningar om hur verksamheten ska bedrivas och som bistår vid behandlingen av djuren,
3. ett för verksamheten tillräckligt stort antal anställda med den utbildning och kompetens som behövs för verksamheten, och
4. djurskyddsorgan som ger råd till personalen i frågor angående djurskydd samt övervakar verksamheten från djurskyddssynpunkt.

Det är viktigt att veterinären har särskild kunskap inom försöksdjursmedicin, vilket krävs enligt djurförsöksdirektivets artikel 25, och att den är relevant. Det är även viktigt att veterinären tjänstgör och är på plats där djurförsöken utförs. Vid verksamhet som utförs i Göteborg och i Umeå har ansvarig veterinär inte haft den särskilda kunskap om försöksdjursmedicin som krävs och denne har inte heller tjänstgjort och varit på plats där djurförsöken utförs. Det är oacceptabelt att djurförsöksverksamheten trots det tillåts.

Djurens Rätt föreslår att det ska fastslås i djurskyddslagen att veterinären ska ha särskild kunskap inom försöksdjursmedicin, som ska vara relevant, och ska tjänstgöra och vara på plats där djurförsöksverksamheten bedrivs. Vi föreslår att sådan veterinär ska godkännas av Jordbruksverket med avseende på veterinärens lämplighet, och att detta godkännande kan återkallas. Djurens Rätt föreslår att även annan kvalificerad expert ska godkännas av Jordbruksverket.

Den djurförsöksetiska nämnden får medge undantag

10 § Nämnden får godkänna användning som frångår

1. bestämmelserna i 3–6 kap. och de föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser, och
2. bestämmelserna i 17 § och 18 § första stycket i detta kapitel samt
3. föreskrifter som har meddelats med stöd av bemyndigandena i 18–21 §§ i detta kapitel.

Djurens Rätt vill starkt motsätta sig detta förslag. Det innebär att helt orimliga avsteg från djurskyddslagstiftningen kan beslutas av en djurförsöksetisk nämnd. Nedan listas några konsekvenser av förslaget:

Punkt 1 innebär bland annat möjlighet för djurförsöksetisk nämnd att besluta om undantag från:

- 3 kap 4 §, om att djur ska ha daglig tillsyn,
- 3 kap 10 §, om förbud mot att överge djur,
- 3 kap 13 §, om förbud att ha sexuellt umgänge med djur,
- 4 kap 1 §, om att djur ska transporteras i transportmedel som inte skadar dem eller utsätter dem för lidande,
- 4 kap 6 §, om förbud att visa primater, giraffer, rovdjur m fl arter vid cirkus, varieté eller liknande, och
- 6 kap 1 §, om att djur ska skonas från onödigt lidande vid slakt.

Punkt 2 innebär möjlighet för djurförsöksetisk nämnd att besluta om undantag från 8 kap 18 § första stycket djurskyddslagen, om att djur inte får ges läkemedel som hindrar eller begränsar deras möjlighet att uttrycka smärta, om de inte samtidigt får tillräcklig bedövning eller smärtlindring. Betänkandets förslag om möjlighet att ge undantag i det här avseendet är i strid

med EU:s djurförsöksdirektiv, artikel 14.3. Det gör det lagligt att utsätta djur för lidande av allra grövsta sort – en fullkomligt vettlös tortyr! Det är enligt Djurens Rätt ett skandalöst förslag som bör förkastas.

Punkt 3 innebär möjlighet för djurföröksetisk nämnd att besluta om undantag från föreskrifter om djurförsök. De nuvarande föreskrifterna är under omarbetning, men utifrån nuvarande föreskrifter innebär utredningens förslag att djurföröksetisk nämnd får ge undantag från bland annat:

- 2 kap 10 § föreskrifter om djurförsök, om att slutpunkt respektive avbrytningspunkt för försök ska redovisas,
- 2 kap 11 § föreskrifter om djurförsök: ”Betydande smärta, betydande lidande eller att djuret självdör ska undvikas”,
- 3 kap 9 § föreskrifter om djurförsök, om förbud att använda människoapor i djurförsök,
- 3 kap 10 § föreskrifter om djurförsök, om förbud att utföra djurförsök för att fastställa ett LD50-värde och LC50-värde för ett ämne eller en blandning av ämnen,
- 3 kap 17 § föreskrifter om djurförsök, om förbud att utföra djurförsök i grundskolan, och den restriktiva reglering som gäller för djurförsök i gymnasiekolan, och
- 3 kap 19 § föreskrifter om djurförsök, om förbud att testa kosmetiska eller hygieniska slutprodukter på djur.

Detta står i strid mot EU:s djurförsöksdirektiv, bland annat när det gäller användning av människoapor i djurförsök. Enligt direktivet finns möjlighet till undantag från förbudet mot användning av människoapor i djurförsök, men då krävs att medlemsstaten antar en ”provisorisk” bestämmelse om det och att EU och övriga medlemsstater informeras. Utredningens förslag om att djurföröksetisk nämnd ska få göra ett sådant undantag är i strid med EU:s djurförsöksdirektiv, artiklarna 8.3 och 55.2.

Det är oacceptabelt att djurföröksetiska nämnder ska få bevilja undantag från stora delar av djurskyddslagstiftningen. Konsekvenserna av förslaget förvärras av att djurföröksetiska nämnders beslut enbart kan överklagas av sökanden. Djurens Rätt kräver att betänkandets förslag inte ska genomföras.

Den djurföröksetiska nämndens prövning

11 § Vid prövningen av ett ärende ska nämnden väga försökets betydelse mot lidandet för djuret samt klassificera försöket i kategorierna terminal, ringa svårhet, måttlig svårhet eller avsevärd svårhet.

Nämnden får bifalla en ansökan om djurförsök endast om en sådan användning kan anses angelägen från allmän synpunkt och förutsättningarna i 1 § är uppfyllda.

Vid prövningen av ärendet ska nämnden ta ställning till om försöket ska utvärderas i efterhand och inom vilken tid det i så fall ska ske.

Djurens Rätt föreslår att försök ska klassificeras i kategorierna terminal, ringa lidande, måttligt lidande eller avsevärt lidande. Begreppet lidande är inarbetat i den svenska lagstiftningen och innebär enligt promemorian Genomförande av EU:s direktiv om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål, Ds 2011:12, sidan 36, de effekter på eller tillstånd hos ett djur som i direktivet uttrycks som smärta, lidande, ångest eller bestående men. Djurens Rätt föreslår att begreppet lidande ska användas i kategorierna för klassificering istället för svårhet eftersom det bättre beskriver det som klassificeringen handlar om. Ordet svårhet liknar EU-direktivets svårighet, vilket en del försöksledare tolkar som att det handlar om det tekniska genomförandet av djurföröksetiken.

Överlämnande

12 § Om en ansökan ger upphov till frågor av ny och principiell karaktär eller den regionala nämnden är oenig om utgången av den etiska prövningen, ska nämnden lämna över ärendet för avgörande till den centrala nämnd som anges i 13 §.

Ordet ”oenig” behöver preciseras. Djurens Rätt föreslår att ett ärende ska överlämnas till den centrala nämnden om två ledamöter i regional djurföröksetisk nämnd begär det.

Central nämnd

13 § Det ska finnas en central djurföröksetisk nämnd. Den centrala nämnden ska pröva

överklaganden enligt 15 § av en regional nämnds beslut och ärenden som en regional nämnd har lämnat över enligt 12 §.

Djurens Rätt föreslår att den centrala djurförsöksetiska nämnden ska bestå av en ordförande, tre ledamöter med vetenskaplig kompetens och tre ledamöter som företräder allmänna intressen, varav två representerar djurskyddsintresset. Djurens Rätt anser att en del av ledamöterna med vetenskaplig kompetens ska vara personer som själva inte utför djurförsök. Dessa bör istället ha annan kompetens som är av vikt för prövningen, som veterinärmedicin, etologi, vetenskapsteori, etik eller om alternativa metoder till djurförsök.

Överklaganden av en djurförsöksetisk nämnds beslut

15 § En regional nämnds beslut i ett ärende om etisk prövning av djurförsök får överklagas till den centrala nämnden av den sökande om beslutet gått denne emot. Ett beslut om att överlämna ett ärende till den centrala nämnden får inte överklagas.

Djurens Rätt föreslår att det införs möjlighet att överklaga beslut av djurförsöksetiska nämnder som innebär godkännande och att djurskydds- och djurrättsorganisationer ges talerätt.

9 kapitlet. Kontrollprogram

Godkännande av organisationers kontrollprogram

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får

1. godkänna organisationers kontrollprogram som syftar till att upprätthålla och säkerställa god djurvälstånd på annat sätt än kraven som följer av föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag,
2. ge organisationer eller andra sammanslutningar rätt att anordna kontroll av sådana kontrollprogram, och
3. meddela föreskrifter för kontrollen.

Vi ser en fara i att kontrollen av lagefterlevnaden delegeras från myndighetsnivå till andra kontrollorgan, som aldrig kan vara lika oberoende och där insynen är sämre. Vi behöver en stark kontrollmyndighet som ser till att djurskyddslagen följs. Djurens Rätt menar att målet med en tydlig och rättssäker lagstiftning är betydligt viktigare än att den ska vara flexibel.

Beslut enligt 1 § får överklagas

2 § Beslut enligt lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter som har meddelats av sådan organisation eller sammanslutning som avses i 1 § får överklagas hos regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer för det allmännas talan hos förvaltningsdomstol om en organisation eller en sammanslutning först har beslutat i saken.

För att detta ska fungera är det viktigt att säkerställa en god offentlig insyn även i det kontrollarbete som utförs av andra än myndigheter. Alla handlingar ska enkelt kunna begäras ut enligt offentlighetsprincipen. Det är en stor förlust om den insyn som allmänheten idag har i kontrollarbetet försvinner om delar av kontrollarbetet flyttar från myndighetsnivå.

10 kapitlet. Offentlig kontroll och myndigheternas uppgifter

Beivran och anmälan

5 § Den myndighet som utövar offentlig kontroll ska verka för att överträdelser av lagen beivras. När det är befogat från djurskyddssynpunkt ska myndigheten anmäla överträdelser av lagen till polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten.

Första stycket gäller även överträdelse av de föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen eller av de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen.

Det är bra att kontrollmyndigheten föreslås ges en skyldighet att anmäla lagbrott, något som redan idag borde vara självklart. Dock menar vi att detta ska gälla i samtliga fall och inte endast om det är befogat från djurskyddssynpunkt. Formuleringen i denna paragraf bör vara densamma som i 12 § detta kapitel, alltså att det endast är om avvikelser är lindriga och rättas till omgående som en anmälan inte ska upprättas.

Hjälp av polismyndighet

11 § Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för utövande av offentlig kontroll eller verkställighet av beslut enligt denna lag. Detta gäller även de föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen eller de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna.

Hjälp enligt första stycket får begäras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att polisens särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

Vi motsätter oss förslaget om att polishandräckning endast ska kunna begäras av länsstyrelsens personal om man har anledning att anta att våld kommer krävas. Polishandräckning bör som idag kunna begäras närhelst handläggarna anser att det behövs. Inte minst mot bakgrund av det förhållande som utredningen beskriver, att kontrollpersonalen inte har rätt att inspektera djurhållning i privata hem utan polisen närvaro. Djurskyddsinspektörer är en utsatt yrkesgrupp. Djurskyddsinspektioner skiljer sig också från många andra typer av inspektioner genom att det finns en större risk för ett omedelbart lidande som inte tillåter några fördröjningar. Att inskränka möjligheterna till polishandräckning vid ingripanden mot misstänkta djurskyddsbrott är också ett sätt att ytterligare marginalisera och sänka statusen på dessa brott. Istället vill vi se en höjning av kunskapen om och prioriteringen av djurskyddsbrott inom polisen.

Anmälan till kontrollmyndighet om vanvård m.m.

12 § Om den som tillhör djurhälsopersonalen i sin yrkesutövning finner det sannolikt att djur inte hålls eller sköts i enlighet med denna lag, ska denne anmäla detta till kontrollmyndigheten, om inte bristen är lindrig och rättas till omgående. Detsamma gäller för den som är verksam som sådan veterinär eller expert som avses i 8 kap. 5 § 2 punkten.

Vad som sägs i första stycket gäller även vid underlåtelse att rätta sig efter de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen.

Djurens Rätt är positiv till denna utökning av anmälningsplikten. Det är bra och viktigt att nämnda yrkeskategorier omfattas av plikten och att den även omfattar föreskrifter och EU-bestämmelser. Djurens Rätt föreslår att denna bestämmelse ska vara straffsanktionerad. Enligt Djurens Rätts bedömning innebär straffsanktion ett stöd för den som är skyldig att anmäla.

11 kapitlet. Djurförbud och omhändertagande

Djurförbud

1 § Länsstyrelsen ska meddela förbud att ha hand om djur eller ett visst slag av djur (djurförbud) för den som

1. inte följer ett beslut som en kontrollmyndighet har meddelat enligt 10 kap. 8 § och det är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt,
2. allvarligt har försummat tillsynen eller vården av ett djur,
3. har misshandlat ett djur,
4. har dömts för djurplågeri enligt 16 kap. 13 § brottsbalken, eller för grovt brott enligt 12 kap. 2 § denna lag,
5. har dömts för brott enligt 12 kap., 1 eller 3 §, om det är befogat från djurskyddssynpunkt, eller
6. inte vidtar rättelse trots upprepade beslut enligt 10 kap. 8 § om det är befogat från djurskyddssynpunkt.

Punkterna 4 och 5 tillämpas även i fråga om godkänt strafföreläggande och företagsbot.

Djurens Rätt menar att den som gjort sig skyldig till ovanstående förseelser alltid ska prövas för djurförbud. Vi vänder oss mot formuleringarna "av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt" respektive "befogat från djurskyddssynpunkt". Att någon som fått upprepade förelägganden alltid ska prövas för djurförbud är en mycket viktig säkerhetsfunktion som vi inte ser några vinster med att ta bort. En person ska inte kunna bryta mot djurskyddslagstiftningen hur många gånger som helst utan att åtminstone prövas för djurförbud. Upprepade förseelser tyder på en bristande insikt i eller respekt för lagstiftningen och det innebär alltför stora risker för djurlidande för att tillåtas fortgå. Djurens Rätt är mycket kritisk till denna försvagning av lagstiftningen.

Det är viktigt att möjligheten att meddela djurförbud inte begränsas av hur stor ekonomisk vinst djurägaren får från djuren eller om djurägaren får sin försörjning från djurhållningen. Det enda som ska spela in här är det faktiska djurlidandet och djurägarens lämplighet. Att ha djur är, som nämns i utredningen (s 907), ingen rättighet. Att ställa krav på utbildning och kompetens för den

som har djur är ett sätt att förebygga olämpligt djurinnehav, medan djurförbud är ett lika viktigt verktyg då olämpligt djurinnehav redan föreligger.

Länsstyrelsen får ange vilka förutsättningar och vilken omfattning djurförbudet ska ha

2 § Djurförbud ska inte meddelas, om det är sannolikt att ett upprepanande inte kommer att inträffa. Länsstyrelsen ska efter ansökan av den som meddelats djurförbud upphäva förbudet om det inte längre behövs.

Länsstyrelsen får ange vilka förutsättningar och vilken omfattning förbudet ska ha. Förbudet kan gälla för viss tid eller tills vidare.

Djurens Rätt anser att det i många fall inte bör vara möjligt att upphäva ett djurförbud. Det borde gälla alla allvarigare händelser när en djurhållare brutit mot bestämmelserna i djurskyddslagen eller brottsbalken. Vi vänder oss emot försvagningen av lagstiftningen som följer av att ordet "uppenbart" i denna paragraf ersatts med "sannolikt". Det lidande som ett djurförbud innebär för djurägaren kan inte på långa vägar jämföras med det lidande som fortsatt djurhållning kan innebära för ofta ett stort antal individer. Vi menar därför att djuren alltid ska få fördelen av denna avvägning.

Åläggande att avveckla djurinnehav

3 § Om den som meddelats djurförbud är ägare av djuret får länsstyrelsen ålägga honom eller henne att inom viss tid göra sig av med djuret.

Djurens Rätt anser att det finns en stor risk för lidande om djurhållare själva får avveckla sitt djurinnehav. Det bör ställas väldigt stränga krav på om det ska vara genomförbart. En person som exempelvis är sjuk och av den anledningen har svårt att ta hand om sina djur kan förmodligen inte heller se till att djuren omplaceras. Det finns stor risk för att ett avvecklande i djurhållarens regi ger upphov till lidande. Det finns en motsättning mellan att å ena sidan inte kunna ta hand om sina djur men å andra sidan ges förtroendet att avveckla djurhållningen på egen hand. Det är av yttersta vikt för att tillgodose djurens välmående och en försäkring för att djurhållaren inte avvecklar djurbeståndet på olämpligt vis. Istället bör omhändertagna djur omplaceras genom samhällets försorg. Döden ska inte vara en lösning för friska djur, oavsett om avvecklandet sker i djurägarens eller samhällets regi.

Omhändertagande av djur

4 § Länsstyrelsen ska besluta att ett djur ska tas om hand (omhändertagande) om

1. ett beslut som meddelats enligt 10 kap. 8 § inte följs och det är befogat från djurskyddssynpunkt, eller
2. ett beslut om djurförbud inte följs.

Omhändertagandet ska verkställas av polismyndigheten.

Vi menar att det är olämpligt att polismyndigheten står för omhändertagandet. Handräckning kan vara nödvändig och ska alltid vara en möjlighet, men själva omhändertagandet utförs mer effektivt av den myndighet som fattar beslutet. Framför allt är det viktigt att omhändertagandet utförs av djurkunnig personal, något som många gånger saknas hos polismyndigheten.

Det är positivt att skrivningen har ändrats från "väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt" till "befogat från djurskyddssynpunkt".

Omedelbart omhändertagande av djur

5 § Länsstyrelsen eller polismyndigheten ska besluta att omedelbart ta hand om ett djur (omedelbart omhändertagande) om det är utsatt för lidande och om

1. det bedöms utsiktslöst att djurlidandet blir avhjälpt, eller
2. det i övrigt bedöms nödvändigt från djurskyddssynpunkt. Om beslutet har meddelats av polismyndigheten, ska beslutet underställas länsstyrelsen, som snarast ska avgöra om det ska fortsätta att gälla.

Omhändertagandet ska verkställas av polismyndigheten.

Samma kommentar som ovan angående verkställande av omhändertaganden.

Omhändertagande av herrelösa djur

6 § Om det är sannolikt att ett djur är herrelöst ska länsstyrelsen eller polismyndigheten fatta beslut om omhändertagande. Om beslutet har meddelats av polismyndigheten, ska beslutet

underställas länsstyrelsen, som snarast ska avgöra om det ska fortsätta att gälla. Länsstyrelsen ska så snart som möjligt underrätta djurets ägare om denne är känd.

Djuret tillfaller staten, om ägaren inte återtar djuret inom fem dagar från det att han eller hon underrättades om omhändertagandet eller, om ägaren inte är känd eller inte kan anträffas, inom tio dagar från det att länsstyrelsen fattade beslut om omhändertagandet. Omhändertagandet ska verkställas av polismyndigheten.

Det är positivt att bestämmelserna runt djur som saknar ägare föreslås ligga enbart i djurskyddslagstiftningen.

Definitionen av herrelös blir märklig om djurets ägare samtidigt kan vara känd. Ett annat ord bör väljas, även med tanke på att det begreppet inte är könsneutralt och att det signalerar ett maktbetonat förhållningssätt till andra djur. Djurens Rätt använder ordet "hemlös". Ett annat alternativ skulle vara "övergiven", som även öppnar upp för att djuret har en ägare och ett hem.

Se våra synpunkter på att polismyndigheten ansvarar för omhändertagandet under 4 § detta kapitel. Även när det gäller ansvaret för omhändertagna djur menar vi att det är olämpligt att det ligger hos polisen. Det råder brist på personal med djurkompetens inom polisen och djur är långt ifrån denna myndighets specialitet. Antingen måste det göras en särskild satsning på personal med djurkompetens, eller så bör ansvaret för omhändertagna djur läggas någonstans där denna kompetens finns.

Det är viktigt att omhändertagna djur verkligen tas om hand och inte rutinmässigt avlivas, så som ofta sker idag. När samhället väl har ingripit och räddat djur från en dålig situation ska inte döden vara det enda vi kan erbjuda dem. Djuren är brottsoffer och bör som sådana kunna ges medel ur Brottsofferfonden, dit den som döms för brott mot djur redan idag blir betalningsskyldig. Genom dessa och andra medel skulle omhändertagna djur kunna ges den vård och omsorg de behöver för resten av sitt liv eller tills dess att de kan omplaceras till någon som inte tänker döda dem.

Förfogande över omhändertagna djur

8 § Beslut om omhändertagande eller omedelbart omhändertagande omfattar också avkomma som det omhändertagna djuret föder under omhändertagandet. Sedan ett djur har omhändertagits enligt 4 eller 5 § får ägaren inte förfoga över djuret eller dess avkomma utan tillstånd av länsstyrelsen.

Även ungar som fortfarande är beroende av sina föräldrar bör inkluderas i denna paragraf.

Beslut om försäljning, överlåtelse på annat sätt eller avlivning av omhändertagna djur

9 § Vid omhändertagande av djur ska länsstyrelsen snarast besluta om att djuret ska säljas, överlåtas på annat sätt eller avlivas. Om det inte går att verkställa ett beslut om att ett omhändertaget djur ska säljas eller överlåtas, får länsstyrelsen besluta att djuret ska avlivas. Polismyndigheten ska verkställa länsstyrelsens beslut enligt första stycket.

Vi vill upprepa att avlivning av friska djur aldrig är en acceptabel lösning. Omhändertagna djur förtjänar en andra chans, och det är djurskyddslagens och samhällets ansvar att se till att de får det. I väntan på omplacering ska alla omhändertagna djur kunna ges fullgod omvårdnad utan tidsbegränsning. Hela idén med att djur som vanvårdats eller övergivits ska omhändertas av myndigheterna är förstås att de ska få det bättre, inte att de ska dödas. Samhällets insats faller då platt.

Vi vill också upprepa att polismyndigheten inte är den myndighet som är bäst lämpad att utföra omhändertaganden av djur.

12 kapitlet. Straff och andra sanktioner

Brott mot djurskyddslagen

1 § Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 3 kap. 4–5, 7–8 eller 10–15 §,

– 4 kap. 1–4 eller 6 §,

– 5 kap. 1–4 §,

- 6 kap 1 §,
  - 7 kap. 2 eller 4 §, eller
  - 8 kap. 1–2, 4, 8 eller 17–18 §, eller
2. underlåter att följa ett beslut om djurförbud.

Till samma straff döms även den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot skyldigheter, villkor eller förbud i 1. artikel 6.3, 8.1 eller 9.1 i rådets förordning (EG) nr 1/2005 av den 22 december 2004 om skydd av djur under transport och därmed sammanhängande förfaranden och om ändring av direktiven 64/432/EEG och 93/119/EG och förordning (EG) nr 1255/97, eller 2. artikel 4.1, 9.3 eller 15.1–3 i rådets förordning (EG) nr 1099/2009 av den 24 september 2009 om skydd av djur vid tidpunkten för avlivning.

Djurens Rätt välkomnar en reviderad och skärpt straffsats för brott mot djurskyddslagen. Att utredningen dessutom föreslår nykriminalisering av vissa brott ser vi positivt på. Dock saknar vi straffsanktionering av vissa särskilt viktiga paragrafer, som 3 kap 1-2 §§ om att djur ska skyddas mot onödigt lidande och om naturligt beteende, samt 8 kap 5 § och 19 §. Tre av dessa paragrafer föreslås visserligen preciseras närmare i föreskrifter, men dessa kan enligt förslaget aldrig ge högre straff än böter. Vi menar att så centrala lagkrav kräver högre straffsatser. Paragraferna måste utformas så att de kan straffsanktioneras redan i lagen.

Grovt brott mot djurskyddslagen

2 § Har brott som avses i 1 § begåtts med uppsåt och är det att anse som grovt, döms för grovt brott till fängelse i högst fyra år. Vid bedömningen om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det

1. medfört eller kunnat medföra omfattande djurlidande,
2. medfört eller kunnat medföra betydande ekonomisk vinning för djurhållaren,
3. utförts organiserat, systematiskt eller med förslagenhet, eller
4. annars avsett en förpliktelse som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt.

En uppdelning av brott i ringa brott, brott av normalgraden och grovt brott är lämpligt inte bara med tanke på rättssäkerheten utan också med tanke på att det är vanligt förekommande i andra straffbestämmelser och bidrar till att höja statusen på brott som begås mot djur. Särskilt positivt ser vi på att även den potentiella *möjligheten* att omfattande lidande och/eller ekonomisk vinning kan leda till dom för grovt brott.

Böter för brott mot föreskrifter meddelade med stöd av lagen

4 § Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot en föreskrift som regeringen eller efter regeringens bemyndigande en myndighet har meddelat med stöd av

- 2 kap. 2 §,
- 3 kap. 2 § tredje stycket, 6 §, 9 §, 11 § andra stycket, 12 § tredje stycket, 14 § tredje stycket eller 15 § andra stycket,
- 4 kap. 2 § andra stycket, 5 §, eller 6 § andra stycket,
- 5 kap. 2 § tredje stycket,
- 6 kap. 4 § punkt 1 och 2,
- 7 kap. 3 § eller 4 § andra stycket, eller
- 8 kap. 4 § andra stycket, 6 § samt 18–21 §§

Ansvar ska inte dömas ut enligt denna paragraf, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 1–3 §.

Vi hade gärna sett att brott mot vissa särskilt viktiga föreskrifter hade kunnat resultera i hårdare straff än böter. Föreskrifterna är tillämpningar av lagen och bör alltid kunna tolkas som utvidgningar av lagens paragrafer.

Ringa brott

7 § Om gärning som avses i 1 och 3–5 §§ är att anse som ringa ska inte dömas till ansvar. En gärning är att anse som ringa om den framstår som obetydlig med hänsyn till det intresse som är avsett att skyddas genom straffbestämmelsen.

Djurens Rätt är positiv till att det är just syftet med den paragraf som har brutits snarare än djurlidandet som avgör om ett brott kan betraktas som ringa. Att brista i respekt för djurskyddslagens paragrafer är allvarligt i sig och bör hanteras som brott av normalgraden även i sådana fall då djurlidandet av en eller annan anledning inte hunnit bli så stort.

13 kapitlet. Krisberedskap

Föreskrifter och beslut om undantag vid krissituation

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, när det föranleds av en krissituation som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa hos människor eller djur, allvarlig fara för miljön eller om stora ekonomiska värden hotas, meddela särskilda föreskrifter eller fatta beslut i enskilda fall som innebär undantag från bestämmelser i denna lag.

Föreskrifter eller beslut som avses i första stycket ska gälla för viss tid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter som gäller hantering av situationer som avses i första stycket.

Vi anser att det kan finnas behov av undantag, men att dessa endast ska kunna göras om det gynnar de drabbade djurens välfärd. Vi vänder oss emot att hot mot stora ekonomiska värden föreslås vara en giltig grund för att göra undantag från djurskyddslagen. Hot mot ekonomiska intressen kan aldrig jämföras med allvarlig fara för liv eller hälsa, eller ensamt motivera undantag från djurskyddslagstiftningen. Djurskyddslagen ger inte annat än ett grundläggande skydd för djur och det bör inte kunna ruckas på om inte mycket goda skäl föreligger.

En stor fara som också utredaren pekar på indirekt, är om djurhållare vid en krissituation tar sig friheter att agera på eget bevåg utan att specifika undantagsregler meddelats av regeringen. Därför är det viktigt att det framgår klart och tydligt att dessa undantag, som till exempel kravet på betesgång, endast gäller efter att det meddelats från regeringen eller behörig myndighet. Vi menar också att möjligheten att meddela undantag bör begränsas till vissa bestämmelser.

Det är mycket viktigt att alla undantag är tydligt tidsbegränsade, och att tidsgränsen kontinuerligt utvärderas under tiden undantaget gäller.

Kommentarer till förslag till ny djurskyddsförordning

Allmänna kommentarer

Som redan nämnts menar vi att Jordbruksverket ges för många möjligheter till undantag från centrala djurskyddsbestämmelser, exempelvis gällande utbildning, krav på dagsljus, utrustning som kan orsaka lidande eller ger elektriska stötar, m.m.

I de flesta fall där det står att Jordbruksverket *får* föreskriva etc menar vi att det bör stå *ska*.

8 kapitlet. Djurförsök och etisk prövning

Djurförsöksetiska nämnder

7 § I varje nämnd ska det ingå en ordförande och en eller flera vice ordförande, samt till lika delar bestå av lekmän och forskare. Bland forskarna kan representanter för personal som tar hand om försöksdjur ingå och bland lekmännen ska ingå representanter för djurskyddsorganisationer.

Djurens Rätt anser att bland forskarledamöterna ska finnas personer som har kompetens inom veterinärmedicin, etologi, etik och alternativa metoder till djurförsök. Detta bör regleras genom denna paragraf.

9 § De djurförsöksetiska nämnderna ska biträda dem som leder djurförsöken med råd. Omprövning av användning av djur i djurförsök ska omprövas från etisk synpunkt vart tredje år.

Djurens Rätt stödjer betänkandets förslag om att ansökan om etisk prövning av djurförsök ska kunna godkännas för som längst tre år, av skäl som redovisas i promemorian Genomförande av EU:s direktiv om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål, Ds 2011:12. Ytterligare argument för det är att de djurförsöksetiska nämnderna har stora problem med alla tillägg och ändringar som sökandena ansöker om. Många av dessa är omfattande och mycket bristfälliga som underlag för djurförsöksetisk prövning. Om ansökningar om etisk prövning av djurförsök kan godkännas för en tid om maximalt fem år bedömer Djurens Rätt att problemen med tillägg och ändringar ökar kraftigt. Med tanke på teknikutvecklingen inom 3R-området är det inte rimligt att djurförsök kan godkännas för så lång tid som fem år, utan möjlighet att upphäva tillståndet om nya 3R-metoder blir tillgängliga under tillståndstiden.

10 kapitlet. Offentlig kontroll och myndigheternas uppgifter

Kontrollmyndigheternas arbetsuppgifter och samverkan

2 § Länsstyrelserna är behöriga myndigheter att utöva offentlig kontroll förutom djur som används inom Försvarsmakten.

Kontrollmyndigheterna får fördela arbetsuppgifter enligt djurskyddslagen mellan sig.

Generalläkaren är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll avseende djur som används inom Försvarsmakten.

Djurens Rätt föreslår att kontroll inom försvarsmakten ska utföras av länsstyrelserna. Med tanke på de djurförsök som utförs inom försvarsmakten är det svårt att se varför den verksamheten ska vara undantagen från den offentliga djurskyddskontrollen.

Kommentarer till förslag till lag om ändring i lagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter

Förutom den föreslagna skrivningen om att det är förbjudet att inneha eller genom avel frambringa hundar som har ett stort kampintresse etc. bör det framgå att det ska vara förbjudet att träna hundar till att utveckla ett stort kampintresse.

Kommentarer till förslag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Förändringen är bra och eftersökt. Dock står det i texten ”tydligt” utsätts för vanvård eller misshandel samt ”uppenbart” uppvisar symtom på sjukdom. Det är vanligt att vårdpersonal, särskilt inom psykiatri, kommer i kontakt med detta. Är det tydligt och uppenbart uppstår inga problem men texten borde omformuleras för att bättre skydda djur. Enbart misstanke om att djur utsätts för vanvård eller misshandel eller misstänks visa symtom på sjukdom borde räcka för en anmälan, så att förhållandena närmare kan kontrolleras av kontrollmyndighet.

Kommentarer på övriga delar av utredningen

Kapitel 2. Gällande rätt och bakgrund till djurskyddslagstiftningen

Vi instämmer i utredarens analys av myndigheternas föreskriftsarbete i avsnitt 2.10.1. Att föreskrifterna är starkt påverkade av samhällsklimatet, vilket lett till att föreskrifterna i många delar är motsägelsefulla, belyser faran i att flytta ner detaljregleringen i djurskyddslagen till föreskriftsnivå. Vi instämmer i att det inte är rimligt att samma djurslag omfattas av olika detaljtillämpningar av samma paragrafer i djurskyddslagen, enbart beroende på för vilket syfte djuret hålls. Som ett exempel vill vi nämna minkar, där tillämpningen av paragrafen om naturligt beteende för en mink på en djurpark innebär en inhägnad på 100 kvadratmeter med simvatten, men för en mink på en farm räcker det med en liten gallerbur. De två exempel som utredaren nämner, kaniner och vattentilldelning till olika djurslag, är lika absurda. Detta förhållande borde leda till mer än ett konstaterande. Djurens Rätt föreslår att Jordbruksverket ges i uppdrag att vid omarbetningen av föreskrifterna se till att det är djurens artspecifika behov och inte syftet med djurhållningen som avgör hur lagtexten tolkas i föreskrifterna.

Kapitel 3. Nulägesbeskrivning med analys

Det hade varit önskvärt om det i dessa avsnitt framgått tydligare vem som skrivit underlaget. Både språk- och innehållsmässigt framstår det som att en stor del av nulägesbeskrivningarna är skrivna av branschföreträdare. Trots det är de framlagda som utredarens mening. Vi ställer oss frågande till om exempelvis följande ganska anmärkningsvärda påståenden, från avsnittet ”lantbruksdjur”, verkligen är att betrakta som utredarens mening:

"Svenska bönder har visat att det går att använda strömedel och få friska grisar utan svansbitning" (s 261)

"I omsorgsprogrammet uppfylls kravet på att djuren ska få utlopp för sitt naturliga beteende genom att djurens miljö anpassas till deras biologiska förutsättningar. Djuren ges möjlighet att röra sig fritt i stallar samt kan plocka, krasa och sprätta i ströet för fodersök. Kycklingarna kan bilda småflockar (...)." (s 270)

"Koccidiostatika är en fodertillsats men har tidigare klassats som antibiotika (...) Jonofora koccidiostatika har även en något hämmande effekt på vissa typer av tarmbakterier (...)." (s 271)

"Majoriteten av de svenska äggproducenterna har under början av 2000-talet gjort omfattande nyinvesteringar i djurvänliga inhyllningssystem för värphöns." (s 278)

Djurens Rätt instämmer inte i denna bild av verkligheten och ifrågasätter att de presenteras som en del av utredarens nulägesbeskrivning.

Kapitel 4. Etiska utgångspunkter för en ny djurskyddslagstiftning

Djurens Rätt instämmer i en stor del av utredarens slutsatser. Framför allt delar vi uppfattningen att försiktighetsprincipen bör gälla i vårt förhållningssätt till andra arter. Det är mycket viktigt att djur tillerkänns rätten till god välfärd, och inte bara frånvaro av lidande. Vi ser det som positivt att den norska djurskyddslagstiftningen har setts som en förebild, då den i många fall går längre än den svenska. Vi instämmer också i att den som har hand om djur alltid har ansvaret för deras välbefinnande, men att det inte på något sätt minskar vikten av en skarp och tydlig lagstiftning och en noggrann och förebyggande offentlig kontroll.

Kapitel 5. Lagstiftningens detaljeringsgrad och struktur

Våra synpunkter när det gäller detaljeringsgrad och valet att flytta mycket av regleringen till myndighetsnivå finns beskrivna i början under rubriken "Allmänna kommentarer".

Djurens Rätt välkomnar förslaget om att föreskriftsmotiv och artkaraktistika ska kopplas till föreskrifterna. Det gör det tydligare vad intentionerna med de ofta kortfattade paragraferna är. Vi menar att en artkaraktistika ska finnas för alla arter som hålls i fångenskap, och i många fall preciseras även på rasnivå.

Vi instämmer med utredaren i att kontrollprogram och riskvärdering inte kan ersätta djurskyddslagens minimiregler, däribland detaljregler för olika typer av djurhållning. Vi menar att egenkontrollprogram har en mycket begränsad roll att fylla och att samhället aldrig ska förlita sig på att de som har något att tjäna på att bryta en lag själva ska kontrollera att de följer den. För att belysa detta vill vi ta några exempel från hästvärlden. I ett stort travlopp kan en kusk få böter på omkring 30 000 kronor medan vinstsumman kan uppgå till flera miljoner. År 2009 blev både vinnare och tredjeplatstagare i travlopp dömda för hård spödrivning. 2010 skedde 1 652 ingripanden på grund av felaktig hantering av häst under tävling. Travsporten internt utdömde påföljder i form av avstängningar för viss tid, men inte i något fall ledde det till polisanmälan, åtal eller domstolsprövning för brott mot djurskyddslagen. År 2010 hade galoppsporten 114 bestraffningar för felaktigt bruk av spö. Internt dömde man till böter och avstängning, men polisanmälan har endast gjorts en gång under de senaste åren. Ridsportförbundet hade under 2010 endast 18 interna ärenden, varav inget gick till polisanmälan. Detta handlar om händelser som inträffat vid offentliga sammanhang då man vet att det finns kontrollanter på plats. Mot bakgrund av detta kan man starkt ifrågasätta en utökning av egenkontrollen, då vi inte kan lita på att de djurutnyttjande organisationerna tar åtföljandet av djurskyddslagen på allvar.

Slutligen instämmer vi i utredarens påpekanden om att minimimått för många sällskapsdjur är mycket lågt satta idag och behöver ses över. Vi instämmer också i att en höjning av kraven på ett område inte kan leda till en sänkning på ett annat, t ex när det gäller möjligheter till naturligt beteende jämfört med hälsoaspekter. Vi instämmer också i att det inte går att ersätta resursbaserade mått med enbart djurbaserade.

Kapitel 6. Naturligt beteende

Se våra kommentarer på definitionen av naturligt beteende samt straffsanktionering i våra kommentarer till 3 kap 2 § i förslaget till ny djurskyddslag.

Djurens Rätt uppskattar att frågan om naturligt beteende för djur har getts så stort utrymme och en grundlig genomgång i utredningen. Vi delar synen att det är djurens subjektiva upplevelser som ska stå i centrum för djurvälståndet, och där är möjligheten till utlopp för naturliga beteenden helt central. Vi delar även utredarens slutsats om att en djurhållning som ger upphov till beteendestörningar inte är acceptabel. Vi konstaterar liksom utredaren att frånvaro av sådana yttre bevis på att ett beteende frustrerats inte innebär att djuren inte är stressade. Det är viktigt att djurs individuella olikheter beaktas och att passiv stresshantering inte förbises.

Paragrafen om djurs rätt till naturligt beteende infördes i svensk djurskyddslag 1988. Djurens Rätt kan konstatera att intentionerna bakom denna paragraf inte har blivit verklighet. Bland annat är bristande tillgång till strömedel hos grisar ett stort och välkänt problem; så gott som alla grisar i Sverige tillbringar hela sina liv på hårda betonggolv utan möjlighet att böka. Inte heller har de över två miljoner hönor som fortfarande hålls i burar i Sverige möjlighet att flaxa, röra sig eller sprätta trots att detta var en uttalad intention med den nya paragrafen. De flesta djur som hålls i produktion ges inte heller möjlighet till ett arttypiskt moder-ungebeteende, eftersom de flesta djur separeras kort efter, eller redan innan, födsel/kläckning. Skrivningen om naturligt beteende har inte heller tillämpats när det gäller hållningen av minkar för pälsproduktion, och först tolv år efter lagens ikraftträdande i fråga om rävar för pälsproduktion.

Mot bakgrund av denna dåliga efterlevnad anser Djurens Rätt att det är viktigt att djurs rätt till naturligt beteende framöver tas på mycket större allvar, och tillåts väga tyngre än produktionshänsyn. Detta bör ske genom en straffsanktionering av lagparagrafen och att fler konkreta krav på djurhållning för att medge utlopp för naturliga beteenden anges på lagnivå. Vi ser positivt på förslaget om att Jordbruksverket ska göra en översyn av alla föreskrifter för att säkerställa att kravet på naturligt beteende är uppfyllt. Vi menar att kraven på utlopp för naturligt beteende behöver stärkas i samtliga föreskrifter, och instämmer med utredaren i att föreskrifterna idag i stor utsträckning låter ekonomiska och praktiska faktorer väga tyngre än djurs rätt till naturligt beteende.

Kapitel 7. Övergivna och förvildade djur

Katten är sannolikt det sällskapsdjur som i antal är mest drabbad av hemlöshet, precis som utredaren konstaterar. När katter överges eller kastas ut från sitt hem, förvildas eller föds förvildade tvingas de många gånger att leva under hemiska förhållanden. Djurens Rätt anser att samhället inte tar tillräckligt ansvar för katternas situation.

Djurens Rätt ser mycket positivt på utredarens fem förslag till åtgärder för att lösa problemen för övergivna och förvildade djur, men anser de inte är tillräckliga. Enligt vår mening är det inte etiskt acceptabelt att katter dödas bara för att de råkar ha hamnat i hemlöst tillstånd. Fokus måste ligga på hur de katter som drabbas av hemlöshet ska kunna erbjudas ett fullgott och värdigt liv.

Utredaren tar upp i resonemang TNR-metoden (Trap Neuter Return), som bygger på att man fångar in katter, låter dem genomgå en hälsokontroll, kastrerar och vaccinerar dem för att sedan släppa ut dem så att de kan fortsätta leva sina liv i sitt hemområde. Vi menar att den metod som ska gälla är TNRM där M står för Manage dvs. med betoning på att någon tar hand om och ansvarar för katterna efter utsläppet och ser till att de får en god livsmiljö. Utredaren tar upp studier på TNR från olika länder, men det saknas studier på hur TNRM fungerar i Sverige idag. Vi menar att denna genomgång är otillräcklig och att många befintliga studier förbisets. Inget annat land har den svenska djurskyddslagstiftningen och det är med svensk djurskyddslag som en studie ska genomföras. Det behövs ingen större forskningsrapport utan ett examensarbete där man följer några kolonier kan ge många svar på hur metoden fungerar i Sverige.

Djurens Rätt saknar ett individperspektiv i utredarens förslag. Till exempel nämns det att några forskare kommit fram till att "TNR-projekt är ett slöseri med tid, pengar och energi" (s 487) och att Jordbruksverket anser att "det kan vara mer kostnadseffektivt att subventionera kastrering av ägda katter istället för att använda pengar inom TNR" (s 499). I sådana resonemang missas den helt centrala aspekten att hjälpa de individuella katterna och rädda liv. TNRM-metoden är ingen lösning i det långa loppet men under den tid det kan ta att med förebyggande åtgärder komma tillräta med den situation som föreligger är det en väg att gå för att hjälpa hemlösa katter och ge dem god en god livsmiljö. Målet ska självklart vara att katter inte hamnar i hemlöst tillstånd.

Djurens Rätt vill också betona att vi inte anser att omärkta katter ska ha en lägre status än märkta

katter. Avlivning ska inte ses som en lösning vare sig för dessa katter eller utegående katter som inte är märkta eller inte förhindrats att fortplanta sig. Djurens Rätt vill betona att organiserade föreningar som tar hand om och hjälper hemlösa katter gör en mycket viktig insats och att den samhällsnytta de gör måste uppvärderas. Denna verksamhet borde inte ligga på ideella krafter utan finansieras med offentliga medel.

Kapitel 8. Avel som medför lidande för djur

Djurens Rätt håller med utredaren om att högre kompetenskrav bör ställas på domare vid hundtävlingar, men anser att enbart fokus på exteriöra överdrifter inte är tillräckligt utan att detta krav behöver utvidgas till att gälla även andra och mindre iögonfallande djurvälståndproblem kopplade till avel, såsom exempelvis höftproblem hos vissa raser.

Förslagen att använda avelsindex, maximalt tillåten inavelsprocent och maximalt antal avkomor är välkomna, liksom krav på hunduppfödarens kompetens och informationsåtgärder gentemot hundköpare. Det är viktigt att genomförandet av föreslagna åtgärder säkerställs genom uppföljning av kontrollmyndigheten.

Djurens Rätt anser att de obligatoriska kunskapskrav för avel på övriga sällskapsdjur, som utredaren anser kan vänta, bör införas redan nu.

Djurens Rätt anser till skillnad från utredaren att avelsproblematiken som drabbar mjölkkor är allvarlig, och att särskilda åtgärder behöver sättas in. Som framförs i våra synpunkter till paragrafen om avel i lagförslaget ser Djurens Rätt en fara i att överlåta ansvaret för åtgärderna till näringen, eftersom denna kan ha motstridiga intressen. De omfattande problemen med kalvningssvårigheter hos många av dagens mjölkkor är inte förenligt med målet om att djur ska kunna föda fram sin avkomma på ett naturligt sätt, och Djurens Rätt delar utredarens bedömning av att detta är viktigt.

Slaktkycklingar och kalkoner drabbas av svårt lidande till följd av avel. Djurens Rätt ser ett behov av omfattande åtgärder för att komma tillrätta med problemen, och instämmer i EFSA:s bedömning att benproblemen som drabbar slaktkycklingar måste minska. Det är positivt att utredaren slår fast att framsteg måste ske. Djurens Rätt tror dock inte att det räcker med de föreslagna åtgärderna, utan anser att de extremt snabbväxande raser som används idag behöver bytas ut mot andra långsamväxande raser, i all produktion och inte bara den ekologiska. Som Djurens Rätt ser det är den så kallade uppförökning av djur av dessa raser som sker i Sverige varken förenlig med gällande eller föreslagna djurskyddslag. Detta är att räkna som avel, eftersom man har valt ut djur för parning, och denna avel orsakar lidande. Att branschen hävdar att Sverige är en för liten aktör för att själva bedriva konkurrenskraftig avel må vara sant, men det finns andra mer långsamväxande raser (exempelvis de raser som föds upp under det franska märket Label Rouge) att importera och använda som avelsdjur.

Djurens Rätt saknar flera viktiga aspekter på hästavel i kapitlet. Hästaveln är idag mer prestationsinriktad än någonsin. Trav- och galopphästar avlas på snabbhet, med påföljden att många galopphästar avlivas varje år pga. akuta frakturer då deras ben inte klarar belastningen som den höga farten innebär. Den prestationsinriktade aveln skapar ett överskott av hästar, som inte lever upp till de högt ställda kraven och inte heller är önskvärda i något annat sammanhang. Många av dem slaktas eller sätts på långa transporter utomlands. Detta är inte acceptabelt.

Det anges i sammanfattningen att avelsarbete bör bedrivas för att få bort beteendestörningar. Denna formulering vill vi starkt motsätta oss. Vissa av de orsaker till beteendestörningar som nämns i kapitlet, som att föräldradjuret till slaktkycklingar går hungriga, kan lösas genom avel. Men det är viktigt att förtydliga att det inte är beteendestörningarna som ska bort, utan orsaken till dem. Det finns en ärftlig komponent som bidrar till att vissa djur men inte andra utvecklar beteendestörningar, men det är brister i miljön som orsakar den stress som krävs för att de ska utvecklas. Djur kan hantera sin stress antingen aktivt, genom exempelvis stereotypa beteenden, eller passivt, genom inaktivitet och apati. Genom att avla på djur som inte uppvisar beteendestörningar minskar inte nödvändigtvis den upplevda stressen eller lidandet hos djuren, utan bara djurens metod att agera utifrån sin stress, och en viktig indikation på djurets tillstånd. Det är ingen vinst för djurskyddet om andelen passiva stresshanterare ökar.

Slutligen saknar vi omnämnande av avel som sker på djur avsedda att användas i djurförsök, och då inte minst avel på genmanipulerade djur. Inte heller omnämns problemen med aveln på fiskar

för köttproduktion, trots att denna leder till stora problem bland annat med olika typer av missbildningar. Vi uppskattar att extremaveln på akvariefiskar omnämns, men hade velat se ett förslag på förbud mot extrema varianter, snarare än bara högre krav på information till köparen.

Kapitel 9. Särskilda krav för viss djurhållning

Vad gäller förprovning och hållande av djur på cirkus, se våra kommentarer till de föreslagna lagparagraferna på dessa områden.

Djurens Rätt instämmer i utredarens bedömning att det är nödvändigt att den som driver en zoobutik har utbildning och att personalen kan svara på frågor om skötsel med mera om de djur som säljs. Djurens Rätt anser vidare att mycket kan förbättras i den bild av djurhållning som zoobutiker förmedlar, och efterlyser en skärpt kontroll av informationsmaterialet, vilket också utredaren föreslår. Vidare finns ett stort behov av riktlinjer för att undvika den problematik som idag uppstår när exempelvis kaniner säljs ensamma och med små burar, utan upplysning om att de i första hand lämpar sig för transport eller tillfällig förvaring snarare än som ett utrymme för kaninen att vistas i större delen av sin tid. I många zoobutiker säljs utrustning som är förbjuden att använda i Sverige, exempelvis guldfiskskålar. Djurens Rätt menar att detta inte är acceptabelt.

Djurens Rätt är positiv till förslaget om att vilka djur som får hållas för sällskap och hobby ska regleras med en positiv lista, där de djur som får hållas listas istället för tvärt om. Detta eftersom det går trender i hållandet av djur på detta sätt, och det kan vara svårt att förutse vilka djurslag som kan komma ifråga i framtiden. En positiv lista förhindrar de problem som svårigheten att alltid kunna ha en uppdaterad lista annars innebär, och minskar risken för djurlidande orsakat av luckor i lagstiftningen på området. Vi instämmer i bedömningen att ett ersättande av förbud med tillståndsförfarande vore olyckligt.

Djurens Rätt välkomnar utredarens förslag att inte tillåta hållandet av vissa djurslag för sällskap och hobby. Att ha djur är, som utredaren påpekar, ingen rättighet. Vi instämmer helt i att reptiler, primater, rovfåglar och icke-domesticerade rovdjur är olämpliga för detta. Vi anser att förslaget bör utökas till att gälla alla viltfångade djur, alla vattenlevande och nattaktiva djur, kaniner och alla icke marklevande fåglar. Vi redogör för skälen till detta nedan.

Det finns ingen saklig grund för att undanta fiskar från förbudet att hålla viltfångade djur i fångenskap. Det är välkänt att handeln med viltfångade fiskar innebär stora problem både för miljön och de individer som fångas. Långa transporter under krävande förhållanden leder till hög dödlighet, och handeln är svår att kontrollera. Samtidigt riskeras de vilda bestånden av dessa arter, och vissa fångstmetoder, som användningen av natriumcyanid, innebär skador på både fiskarna och miljön där fiskarna fångas (Schuppli & Fraser 2000; Huntingdon et al 2006). På det hela taget är vattenlevande djur svåra att hålla i fångenskap på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt. Vi kan exempelvis inte få annat än indirekt kännedom om vattenkvaliteten, då vi själva inte andas med gälar. Dålig vattenkvalitet är den vanligaste dödsorsaken för akvariefiskar (Huntingford et al, 2006). Vi har svårt att direkt interagera med och läsa av djur med så skilda beteendemönster från oss. Alla vattenlevande djur bör därmed falla under kategorin ”djur med fysiologiska och beteendemässiga behov som är svåra att tillgodose som privatperson”, och inte anses lämpade att hålla i fångenskap.

Nattaktiva djur är, som utredaren nämner, olämpliga att hållas för sällskap av dagaktiva människor. Inte bara för att de kommer att uppfattas som tråkiga och snabbt överges, utan även då de riskerar att ständigt störas och väckas, både av aktiviteten omkring dem och på grund av människornas önskemål om interaktion. En rubbad dygnsrytm och sömnstörningar är ett starkt stressmoment. Det finns ingen anledning att tillåta hållande av just nattaktiva djur.

Djurens Rätt menar att många av de skäl som anges för att primater och fåglar är olämpliga att hålla för sällskap också är tillämpliga på kaniner. Det är mycket svårt att ge kaniner tillräckligt stora ytor för att de ska kunna bete sig naturligt, och samtidigt ge tillräckligt tillsyn och skydda dem från rovdjur. Kaniner är liksom primater och många fåglar mycket sociala, men för att de ska kunna leva i grupp utan konflikter krävs gott om plats. Samma sak om de ska kunna röra sig i sina naturliga rörelsemönster, motsvarande fåglarnas flygande. Kaniner är grävande djur som lever i hålor, vilket innebär att de måste hållas utomhus med markkontakt. Dessutom är de gräsätare som, liksom hästar och idisslare, ska kunna få utlopp för detta behov om hållningen ska vara förenlig med kravet på naturligt beteende. Detta sammantaget innebär att det är svårt att hålla kaniner på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt. Att kaniner är vanliga som sällskapsdjur

idag innebär inte att de mår bra i fångenskap. Många kaniner lider av ensamhet, stillasittande och felutfodring, ofta i minimala burar utan möjlighet till naturligt beteende.

När det gäller hållande av fåglar tycker vi att utredaren har lämnat många bra synpunkter. Utredaren konstaterar att en hållning av djur som så kraftigt åsidosätter djurens behov är oacceptabel. Djurens Rätt håller med. Som utredaren påpekar visar obduktioner av så kallade burfåglar att väldigt många fåglar varit stressade under sina liv. Det finns också studier som visar att så många som 96 % av alla individer i en flock av "burfåglar" som hålls i en större bur uppvisar stereotypa beteenden (Meehan & Mench 2006). Att ha ytor att flyga på och möjligheten till sociala interaktioner med individer av samma art räcker alltså inte för att fåglarna inte ska uppvisa stereotypa beteenden, vilket starkt talar för att fåglar inte bör hållas som sällskapsdjur. Djurens Rätt ser mycket positivt på det krav på att alla icke marklevande fåglar ska kunna få sitt behov av att flyga tillgodosett genom att de hålls på ett sätt som möjliggör detta. Vingklippning av större papegojor är idag inte ovanligt. Att flyga är fåglarnas naturliga sätt att röra sig på, och att ta bort denna möjlighet genom vingklippning kan både leda till rent fysiska åkommor såsom obehag, hudirritation, sår och blödningar, då de vassa delarna av fjädern som blir kvar kan skava mot fågelns kropp och ge skador på till exempel bröstet och vingarna från kraschlandningar när fågel försöker fly, men också till att fågel utvecklar stereotypier som till exempel fjäderplockning (Jordbruksverket 2011). Kommersiell uppfödning av fåglar i andra länder, som sedan importeras till Sverige och säljs i zooaffärer, är ofta dåligt kontrollerad och har stora brister. Många gånger är dock uppfödningen av fåglar i privat regi och är svår att kontrollera. De flesta fåglar som hålls i fångenskap kan inte betraktas som domesticerade, utan är vilda djur. Med anledning av ovanstående anser Djurens Rätt att hållning av icke marklevande fåglar som sällskapsdjur bör helt förbjudas i lagen.

För samtliga ovan nämnda djurslag samt alla andra djur som hålls för sällskap och hobby utom katter, hästar, hundar och höns är det enligt Djurens Rätts bedömning mycket dåligt ställt med den veterinärmedicinska kompetensen. Detta ger ytterligare ett skäl till att förbjuda hållning av dessa – och många andra – djurarter.

Kapitel 10. Träning och tävling med djur

Djurens Rätt anser att allt spel om pengar på djur skall förbjudas. Så fort vinstintressen finns inblandade hamnar djurens välfärd på undantag. Utredaren anser att de större hästsporterna har ett relativt omfattande regelverk för att tillse att djuren inte far illa. Men om man inte kan kontrollera att regelverket efterföljs, eller inte till fullo bryr sig om att det efterföljs, spelar det ingen roll hur omfattande regelverk man har. Hela tävlingsformen inom till exempel trav och galopp innebär ett ständigt pågående psykiskt lidande för många hästar, som tvingas till ständiga tävlingsstarter med högt adrenalinpådrag och ångest, tvingas till ständiga transporter och miljöombyten på grund av nya tränare, ägare och tävlingsarenor.

Djurens Rätt konstaterar med tillfredsställelse att utredaren anser att Jordbruksverket i sina djurskyddsbestämmelser bör förbjuda användning av grävlingar för träning av jakthundar. Vi förmodar att detta förbud också omfattar grytanlagsprov av jakthundar. Grytjakten har varit omdiskuterad under lång tid. Krav på förbud mot grytjakt på grävling har ständigt återkommit, från såväl tillsynsmyndigheterna, Veterinärförbundet och djurskyddsorganisationerna. Jaktformen har ofta beskrivits som »hets mot djur under jord«, »hemfridsbrott« etc. Det är ur etisk synpunkt helt förkastligt att på detta sätt utnyttja ett inspärtrat djur som saknar alla chanser att fly. De motiv som angivits för grytjakten är bland annat att det av smittskyddsskäl kan finnas behov av att kunna jaga grävlingar även i gryt. Detta motiv har ifrågasatts. Det är emot smittskyddsmässiga principer att skicka ned hundar i gryt med ett smittat djur i eftersom t ex TBC också angriper hundar. Istället kan man använda vaccination av vilda djur som idag redan används i flera europeiska länder (Bengtsson 2009). Grytjakten är också förenad med risker för hunden. Det finns stor erfarenhet bland smådjurspraktiserande veterinärer av jakthundar som har drabbats av allvarliga skador till följd av grytjakt. Även jakthunden riskerar alltså att utsättas för otillbörligt lidande vid grytjakt.

Utredaren anser även att användning av andra vilda djur som vildsvin, hare eller viltfågel för jaktträning av hundar i hägn bör ses över och regleras. Djurens Rätt anser att det är angeläget att detta snarast kommer till stånd. En fråga som vi saknar är användandet av fåglar, främst duvor, som levande lockdjur vid jakt. Djurens Rätt vill göra utredaren uppmärksam på detta djurskyddsproblem som berör de vilda eller tama djur som hålls inspärrade i fällor för att locka till sig duvhökar, rävar och grävlingar. Lockfåglar har inskränkt rörlighet i trånga utrymmen och

de tvingas ofta, mot sin natur, till markvistelse dygnet runt utan tillgång till sittpinne eller sittbräda. Duvan sitter alldeles intill den fångade rovfågeln, vilket är en stressande situation för dem båda. Lockfåglar utsätts även för attackförsök från andra rovdjur än de som fångas, väder, gammal avföring, samt hunger och törst. Förutom stress kan detta även resultera i skador och sjukdom (Abs 1983; Tudor 1991; Bengtsson 2009) Djurens Rätt anser att Jordbruksverket bör få i uppdrag att i sina djurskyddsbestämmelser förbjuda användning av levande lockdjur och lockfåglar vid fällfångst.

Kapitel 11. Omhändertagande av djur och djurförbud

Se kommentarer till paragraferna om detta i kapitel 11 i förslaget till ny djurskyddslag.

Kapitel 12. Användning av djur för sexuella ändamål

Gällande sexuella övergrepp mot djur och sexuellt utnyttjande av djur för avel, se våra kommentarer till 3 kapitlet 13 § i förslaget till ny djurskyddslag.

Djurens Rätt tycker att det är en brist i utredningen att rekommendationer med avseende på djurpornografi saknas. På andra områden har utredaren lämnat rekommendationer om översyn av annan lagstiftning när det inte varit tillräckligt att göra ändringar i själva djurskyddslagstiftningen. För djurpornografi är lagstiftningen helt uddlös, och det är endast förbjudet att skildra närgånget eller utdraget grovt våld mot djur. Djurskyddsmyndigheten fann i en utredning att bestämmelserna i nuvarande lagstiftning är otillräckliga när det gäller både sexuella övergrepp och djurpornografi (Djurskyddsmyndigheten 2007). När nu kravet på bevis på att djuret utsatts för lidande vid den sexuella användningen föreslås tas bort borde det enligt samma princip inte krävas att grovt våld skildras när det gäller djurpornografi. Det borde, som när det gäller barnpornografi, vara tillräckligt med sexuella handlingar – dokumenterade övergrepp. Här föreslår Djurens Rätt ett tillägg i brottsbalken, med innehåll motsvarande paragrafen om barnpornografi. (Exempelvis som 16 kap. 13b § med innehåll motsvarande det i 16 kap. 10a §.)

Kapitel 13. Straffbestämmelser

Se även våra kommentarer till paragraferna i kapitel 12 i lagförslaget.

Trots att en översyn av brottsbalkens bestämmelser om djurplågeri inte var del av utredarens uppdrag så delar Djurens Rätt utredarens slutsats att även bestämmelserna om djurplågeri i brottsbalken bör ges en översyn. Det finns också anledning att se över om djurskyddsbrott i fortsättningen bör dömas som artbrott. Detta på grund av de sadistiska förtecken som många av dessa brott har. Av samma anledning menar vi att det är viktigt att den som begår sadistiska övergrepp mot djur även får vård, för att minimera risken att beteendet upprepas. Även unga personer som inte är straffmyndiga men begår övergrepp mot djur bör få vård för detta.

Det finns en god anledning att överväga införande av sanktionsavgifter för mindre allvarliga brott. Dessvärre tror Djurens Rätt att nackdelarna överväger fördelarna med förslaget. Förslag har getts att dessa påföljder endast ska gälla överträdelse av administrativa bestämmelser så som krav på anmälan, registrering, godkännande, journalföring och utbildning. Tanken är att det ska vara sådana situationer där det inte finns någon omedelbar risk för djurlidande. Problemet är att även de mindre allvarliga överträdelserna kan leda till djurlidande, exempelvis då det gäller journalföring och utbildning. Det finns inga djurskyddsskäl att byta ut åtalsanmälan mot sanktionsavgifter. Djurens Rätt tror inte att det skulle gynna djuren. På samma sätt resonerar vi när det gäller företagsbot för att få ner dödlighetstalen under slaktdjurstransporter. Vi menar att det måste förbättras och att dödligheten inte är acceptabel men att det bör falla under allmänt åtal och utredas av polis och domstol.

Kapitel 14. Sekretessfrågor och informationsutbyte

Djurens Rätt är mycket positivt inställda till förslaget om att införa en sekretessbrytande regel i lagen om offentlighet och sekretess (OSL 2009:400) för att förhindra fortsatta djurskyddsproblem. Naturligtvis finns det en problematik i att stifta undantag i lagar som är till för att skydda enskildas rätt till privatliv men intresset i att avvärja fara för liv och hälsa väger tyngre.

Djurens Rätt ser en fara i att tillämpningen av den sekretessbrytande regeln föreslås ske först efter att lösningar i samförstånd uttömts eller inte har visat sig ge önskat resultat. Gäller ärendet ett djur som personal i hälso- och sjukvård samt socialtjänst med säkerhet vet utsätts för vanvård,

misshandel eller liknande allvarlig situation kan det leda till att djuret får allvarligare men eller avlider om situationen får pågå. Som poängterats i utredningen är denna regel en skyddsåtgärd snarare än ett straffrättsligt ingripande och bör därför ses i första hand som ett sätt att få misshandel och vanvård att upphöra, särskilt om det är av allvarligare slag. Anledningen till att dessa situationer uppstår kan vara att dessa djurägare är särskilt utsatta och har brister i insikt på grund av medicinska, psykiska eller sociala skäl. Därför kan det också innebära att dessa människor kanske inte förstår att djuret de har far illa, varför det i vissa fall skulle behövas en mer direkt åtgärd. Vilken typ av åtgärd som ska utföras bör dock anpassas till varje unik situation.

Vi håller helt med utredaren om att det är viktigt att den personal som berörs av den föreslagna ändringen får utbildning i djurskyddsfrågor.

Kapitel 15. Möjlighet att göra undantag från djurskyddslagstiftningen i krissituationer

Se våra kommentarer till kapitel 13 i förslaget till ny djurskyddslag.

Kapitel 16. Utredarens övriga överväganden

Vad gäller förslagen rörande kompetenskrav och åldersgräns för den som har ansvar över djur, definitionen av djurförsök, uppbindning av djur, kastrering av grisar och anmälningsskyldighet för djurhjälsopersonal hänvisar vi till våra kommentarer till respektive paragrafer i lagförslaget.

Vi instämmer med utredaren i att åtgärder måste till för att förenkla möjligheterna att ställa djurskyddskrav vid offentlig upphandling. Vi vill poängtera att för vissa produkter, så som ägg och ekologiska produkter, finns idag system för märkning som gör djurskyddskrav vid upphandlingen oproblematisk. Flera svenska kommuner har idag valt att endast köpa in ägg från frigående hönor. En liknande obligatorisk produktionsformsmärkning för andra animaliska produkter i hela EU skulle undanröja hindren för djurskyddskrav vid offentlig upphandling, och är därför något Sverige bör arbeta för.

Kapitel 17. Konsekvenser av utredarens förslag

Djurens Rätt delar utredarens syn att Jordbruksverket måste få ett betydande tillskott av medel för sin översyn och uppdatering samt omarbetning av föreskrifterna. Vi menar också att det behövs ökade anslag till djurskyddsforskning för att i största möjliga utsträckning bygga lagstiftningen på vetenskapliga rön.

Djurens Rätt instämmer inte i utredarens bedömning att myndigheternas kostnader för omhändertagande av katter kommer att minska med förslaget. Vi vill återigen påpeka att de ideellt arbetande katthemmen idag inte har möjlighet att ta hand om alla hemlösa och övergivna katter som de konfronteras med. Vi menar att omhändertagande av hemlösa djur ska bekostas med allmänna medel.

Djurens Rätt 2012-06-08

Lena Lindström
Etolog

Källor

- Abs, M., (ed) 1983. Physiology and behaviour of the pigeon. St Edmundsbury Press, Suffolk, UK, 360 s.
- Bengtsson, K., Ohlsson A. & Carlsson A., 2009. Fällor i Naturen - vad gäller? Skånes Ornitologiska förening. Tidskriften Anser, nr 2, s. 81-94.
- Berejikan B, 1995. The effects of hatchery and wild ancestry and experience on the relative ability of steelhead trout fry (*Oncorhynchus mykiss*) to avoid a benthic predator. Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences 52, 2476–2482.
- Council of Europe, 1987. European convention for the protection of pet animals. European Treaty Series - No 125, Strasbourg 13.XI.1987.
- Djurskyddsmyndigheten, 2006. Uttalande från Djurskyddsmyndighetens Djurskyddsråd om extremavel: Funktion måste gå före utseende inom djuraveln. Stockholm den 28 september 2006.
- Djurskyddsmyndigheten, 2007. Djurskyddsmyndighetens rapport den 18 januari 2007: Sexuellt utnyttjande av djur.
- Glendell, G., 2008. Who is a naughty parrot then? Veterinary times.
- Huntingford, F., Adams, C., Braithwaite, V., Kadri, S., Pottinger, T., Sandoe, P. & Turnbull, J.F., 2006. Current issues in fish welfare. Journal of fish biology 68, 332-372.
- Jordbruksverket, 2011. Hur kan man förbättra burfåglars hälsa? Magnus Karlsson, Avdelningen för djurskydd och hälsa, Enheten för sällskapsdjur.
- Mech, D., 2008. Whatever happened to the term Alpha Wolf? International Wolf Magazine, Winter 2008. International Wolf Center, www.wolf.org.
- Meehan, C.L., Mench, J.A., 2006. Captive Parrot Welfare. Manual of Parrot Behavior, ed A. Luescher. Blackwell Publishing.
- Schuppli, C. A. & Fraser, D. 2000. A framework for assessing the suitability of different species as companion animals. Animal Welfare 9, 359-372.
- Tornvall, M. 2011. Fjäderplockning, papegoja. Hemsida: www.veterinaren.nu.
- Tudor, D.C. 1991. Pigeon Health and Disease. Iowa State University Press, Ames, Iowa, 244 s.
- Warburton K, 2006. Learning of foraging skills by fishes. I boken Fish cognition and behavior, ed. Brown C, Laland K & Krause J, Fish and aquatic resources series 11, Blackwell publishing.